

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних і прикладних наук
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

для здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
на тему: «Концепція еко-готелів як тренду індустрії гостинності»

за освітньо-професійною програмою
«**Менеджмент готельно-ресторанного бізнесу**»
спеціальності **241 Готельно-ресторанна справа**

Студентки 4 курсу ГРСз-19 групи

Канівець Яни Богданівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник Терлецька Х. М.

викладач

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала 3

Кількість балів: 65 оцінка: ECTS E

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ

«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних і прикладних наук

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Освітній ступінь: «бакалавр»

Спеціальність: 241 «Готельно-ресторанна справа»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи

Терлецька Х. М.

«08.» 02 2023 року

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ СТУДЕНТУ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Борисюк Іван Богданович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Концепція еко-готелів як тренду індустрії гостинності»
Керівник роботи Терлецька Х.М.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом закладу вищої освіти від «11» 11 2022 року № 15/1-НВ

2. Строк подання студентом роботи 25.02.2023

3. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Проаналізувати сутнісні характеристики та практичні особливості функціонування еко-готелів.

Дослідити критерії та екологічна сертифікація для підприємств готельного господарства.

Охарактеризувати нормативно-правові основи діяльності еко-готелів.

Дослідити класифікацію еко-готелів. Охарактеризувати основні міжнародні еко-готелі. Здійснити аналіз діяльності еко-готелів Європи.

Описати стратегії розвитку екологічного туризму у міжнародній практиці.

Дослідити особливості розвитку еко-готелів в Україні.

Виокремити проблеми та рекомендації щодо розвитку еко-готелів в Україні.

4. Дата видачі завдання 08.02.23

Календарний план виконання роботи

№ ш/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строки виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення теми дипломної роботи	14 листопада	виконано
2	Затвердження теми	8 лютого	виконано
3	Визначення плану роботи та погодження з науковим керівником	15 березня	виконано
4	Підбір та аналіз літературних джерел з теми кваліфікаційної роботи	березень	виконано
5	Підбір методів для проведення досліджень	квітень	виконано
6	Написання розділу 1. Основи теорії і методики дослідження еко-готелів в системі міжнародного туризму	квітень	виконано
7	Написання розділу 2. Аналіз розвитку еко-готелів на світовому ринку	травень	виконано
8	Написання розділу 3. Рекомендації щодо розвитку еко-готелів в Україні	25 травня	виконано
9	Підготовка текстового варіанту роботи для попереднього захисту на засіданні кафедри	31 травня	виконано
10	Обробка зауважень наукового керівника	1 червня	
11	Представлення роботи для перевірки на академічну доброчесність	10 червня	виконано
12	Представлення оформленої роботи на кафедрі	12 червня	виконано
13	Написання відгуку наукового керівника	15 червня	виконано
14	Рецензування кваліфікаційної роботи	15-20 червня	виконано
15	Підготовка доповіді та презентації до роботи	червень	виконано
16	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні ДЕК	21 червня	виконано

Студент

Науковий керівник

(підпис)

(підпис)

Яна КАНІВЕЦЬ

(прізвище та ініціали)

Христина ТЕРЛЕЦЬКА

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Метою дослідження є дослідження особливостей розвитку еко-готелів у міжнародному туризмі.

В першому розділі розглянуто основні теорії і методики дослідження еко-готелів в системі міжнародного туризму.

В другому розділі проведено аналіз розвитку еко-готелів на світовому ринку.

В третьому розділі представляє процес рекомендацій щодо розвитку еко-готелів в Україні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ЕКО-ГОТЕЛЬ, ТУРИЗМ, РИНОК, РОЗВИТОК.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКО-ГОТЕЛІВ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ	8
1.1 Сутнісні характеристики та практичні особливості функціонування еко-готелів	8
1.2 Критерії та екологічна сертифікація для підприємств готельного господарства	17
1.3 Нормативно-правові основи діяльності еко-готелів	29
1.4 Класифікація еко-готелів	35
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКО-ГОТЕЛІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ	40
2.1 Характеристика основних міжнародних еко-готелів.....	40
2.2 Аналіз діяльності еко-готелів Європи	47
2.3 Стратегії розвитку екологічного туризму у міжнародній практиці	50
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТОК ЕКО-ГОТЕЛІВ В УКРАЇНІ	54
3.1 Особливості розвитку еко-готелів в Україні	54
3.2 Проблеми та рекомендації щодо розвитку еко-готелів в Україні	61
ВИСНОВОК	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Актуальність теми. Уникаючи масового виробництва уніфікованого досвіду подорожей, екологічно чисті практики стають дуже цінваними свідомими туристами, які шукають більш автентичного та унікального туристичного досвіду. Екологічний менеджмент бізнес у туристичній індустрії стабільно зростає протягом останніх 20 років, докладаючи зусиль щоб визначити найважливіші чинники, потенційні вигоди та ступінь реалізація». Уряди не регулюють належним чином туризм чи індустрію гостинності законом, тому велика кількість інструментів добровільного або саморегулювання впроваджуються для сталого туризму, такі як найкращі екологічні практики, системи екологічного менеджменту, екомаркування та сертифікація, екологічні показники ефективності та кодекси поведінки. Майбутнє визначатиметься новими потребами людей і новими мотиваціями подорожей. Нові техніки і технології комунікації будуть зменшувати обсяг відряджень, а також поїздок для відпочинку, розваг та навчання буде набагато частіше. Ринок готельного господарства буде більш сегментованим, оскільки гості все більше шукатимуть різний вміст.

Еко-готелі - це екологічні будівлі, керівники яких розробляють програми економії води та енергії, а також зменшують кількість твердих відходів, тим самим заощадивши гроші та сприяючи збереженню навколишнього середовища. У цих готелях є вказівки, щоб гості могли залишатися в безпечних, нетоксичних приміщеннях та енерго-ефективне житло. Зелені готелі запроваджують екологічні стандарти та використання елементів екологічно чистих нових технологій, тим самим роблячи значний внесок у захист навколишнього середовища та досягнення кращих операційних результатів.

Дивлячись на глобальні тенденції еко-туризму та гостинності, викликані бурхливим розвитком і має багато негативних наслідків, мета цього дослідження полягає в тому, щоб вказати та підтвердити переваги еко-готелів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сучасних напрямків та тенденцій розвитку у сфері готельного господарства присвячено роботи вітчизняних та закордонних авторів, як: А.О. Давидова, В.М. Зайцева, О.О. Лупич, О.О. Зеленко, Г.В. Довгаль, М. П. Мальська, Soultana Tania Kapiki, R. Srinivasa Rao, Dejan Djordjevic та інших. Серед українських науковців проблему сертифікуванню та діяльності еко-готелів присвячені дослідження С. М. Журавльової, О. М. Данілової та інших.

Мета дослідження – дослідження особливостей розвитку еко-готелів у міжнародному туризмі.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати сутнісні характеристики та практичні особливості функціонування еко-готелів.
- Дослідити критерії та екологічна сертифікація для підприємств готельного господарства.
- Охарактеризувати нормативно-правові основи діяльності еко-готелів.
- Дослідити класифікацію еко-готелів.
- Охарактеризувати основні міжнародні еко-готелі.
- Здійснити аналіз діяльності еко-готелів Європи.
- Описати стратегії розвитку екологічного туризму у міжнародній практиці.
- Дослідити особливості розвитку еко-готелів в Україні.
- Виокремити проблеми та рекомендації щодо розвитку еко-готелів в Україні.

Об'єкт дослідження – концепція еко-готелів як тренд в розвитку готельної галузі.

Предмет дослідження – еко-готелі на міжнародному ринку та в Україні.

Методи дослідження – у процесі дослідження були використані такі методи наукового дослідження: статистичний, літературний, логіко-структурний методи, а також методи оцінки, аналізу та дедукції.

Наукова цінність одержаних результатів полягає у вирішенні задачі з розробки рекомендацій керівництву та персоналу готельного підприємства щодо вдосконалення роботи засобів розміщення з урахуванням екологічних факторів, а також підвищення конкурентоспроможності національної туристської промисловості.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість роботи полягає в тому, що її дослідження, результати та рекомендації можуть бути використані при розробці стратегії розвитку сфери готельної промисловості в Україні для повного використання потенціалу готельного сервісу як матеріально-технічної бази туризму, а також при організації нових екологічних готельних комплексів та вдосконалення існуючих.

Апробація результатів дослідження.

Структура. Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 79 сторінок. Список використаних джерел містить 38 позицій.

РОЗДІЛ 1.

ОСНОВИ ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКО-ГОТЕЛІВ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Сутнісні характеристики та практичні особливості функціонування еко-готелів

Сьогодні процеси глобалізації торкнулися всіх сфер світової економіки, в тому числі мали вплив на світовий ринок готельних послуг, який зазнав істотної трансформації, починаючи з другої половини ХХ століття, що у багато чому визначається виникненням та впровадженням різних інновацій, однією з яких є екологізація.

У деяких країнах останні десятиліття екологізація готелів перетворилася на концепцію їх діяльності, поклавши початок створенню так названих еко-готелів, як сучасному інноваційному напрямку готельного бізнесу. Створення та еволюція еко-готелів є новітнім напрямом функціонування галузі готельного господарства. Запровадження екологізації готельного підприємства сприятиме підвищенню їхньої туристичної атрактивності та дає конкурентні переваги на світовому рівні [20].

В сучасних умовах екологічні інновації є найбільшими затребуваними у готелях сегменту «люкс», які пропагують збереження навколишнього середовища технологій за допомогою впровадження екологічних технологій у сферу готельного бізнесу. Будівництво екологічних готелів зазвичай здійснюється на територіях, віддалених від промислових зон і місцевостях з не зміненим природним ландшафтом. В сучасних умовах екологічними можна вважати ті будівлі, під час будівництва яких використання будівельних матеріалів синтетичного походження використовувалось в надзвичайно малій кількості. Також будівля такого готелю повинна бути енергоефективною та володіти автономними системами життєзабезпечення [20].

Однією з таких особливостей є використання альтернативних джерел енергії. Найчастіше в якості останніх виступає сонце, вітер, вода. У цьому випадку основний внесок у енергоефективність має комплексний характер: слід застосувати якісні тепло-ізоляційні рішення для зниження тепловтрати через стіни, покрівельні матеріали та фундамент будівлі, а також для того, щоб економити енергію – на даху будівлі можна встановити сонячні колектори.

Проблеми ресурсозбереження та забезпечення енергоефективності є актуальними проблемами готелів у зв'язку з великими витратами енергії та великою собівартістю готельних послуг і стрімким зростанням цін на енергоносії. Готелі є потужними користувачами енергетичних та водних ресурсів. Відповідно до досліджень, на частку освітлення у загальному профілі енергоспоживання готелю доводиться 20%, ще 45% всіх енергетичних витрат готелю надходять в систему кондиціонування, вентиляції та утеплення [23].

Раціональне використання матеріальних ресурсів є ефективним інструментом збільшення прибутковості готелю на підставі скорочення виробничих витрат. Необхідними умовами для забезпечення ресурсозбереження в готелях є: облік приладами споживання ресурсів, використання ресурсозберігаючого обладнання та автоматизація управління всіма інженерними службами та системами зведення.

У зв'язку з цим в останні роки на світовому ринку і ринку користуються великою популярністю програмно-апаратні рішення «smart house» («розумний будинок»).

Дані автоматизовані програмно-апаратні комплекси, здійснюють в режимі реального часу моніторинг і управління системами життєзабезпечення будівлі: теплоізоляційним та вентиляційним обладнанням; освітленням; електроживленням; системами відеоспостереження та контроль доступу до приміщення; пожежною сигналізацією; контролем протікань води, мультимедійним обладнанням тощо [23].

Впровадження подібних інтелектуальних систем у готелях здатне економити ресурси до 30%. Також дані системи мають такі переваги

використання: підвищення комфорту клієнтів перебування у номерах готелю шляхом підтримання оптимальних кліматичних умов, освітленості номера, обліку індивідуальних уподобань гостей; збільшення ресурсу роботи обладнання; підвищення безпеки служб готелю на основі оперативного реагування на позаштатні ситуації. Сучасне обладнання пропонує для готельно-ресторанного комплексу цілий перелік інноваційних рішень, що дозволяють отримати ресурсозбереження [37].

Зниження забруднення навколишнього середовища, впровадження нових інновацій та технологічних рішень, сприятливе скорочення викидів вуглеводневих газів в атмосфері, реалізація низки міжнародних і регіональних екологічних та енергозберігаючих програм роблять популярним впровадження та використання таких нетрадиційних джерел тепла та енергії, як сонячні батареї, сонячні колектори, вітрогенератори, одержання тепла із пластових вод.

В еко-готелях енергозбереження іноді впроваджено вже в самі системи, до прикладу, TimeLox 2300 ЕМІ. Датчик замка при виході гостя з номеру, система автоматично виключає освітлення та електроприлади, котрі залишились включеними. При виселенні гостя система отримує команди відключення кондиціонера в номері, а залежно від того, хто зайшов у номер, гість чи персонал – вибирається потрібна система кондиціонування [37].

Еко-готелі – це заклади господарювання, що виконують функції за принципом гармонії сусідства з природою, яка не забруднює навколишнє середовище. Основною метою цього виду є збереження здоров'я гостей, раціональне використання природних ресурсів та позиціонування себе як таких, що несуть відповідальність за вплив підприємства на навколишнє середовище.

У світі з великою швидкістю розробляються і використовуються енергозберігаючі технології. З кожним роком все більше готелів об'єднується в «зелений рух» для зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище та збільшення своєї рентабельності. Велика кількість готелів називається «еко-готелями». Однак не всі є сертифікованими еко-готелями [1].

Оскільки, останнім часом туризм зазнав посиленого розвитку та розширення диверсифікації ставши одним із фінансових секторів, що найшвидше розвиваються у всьому світі. Ця динаміка перетворила галузь на головний двигун соціально-економічного прогресу в усіх країнах світу, сприяючи створенню понад 10% валового внутрішнього продукту. Зростаючий вплив індустрії туризму як економічної сили та її потенціал як інструменту розвитку беззаперечні. В даний час туризм широко визнаний як ключ до досягнення цілей сталого розвитку ООН (ЦСР) і пов'язаних з ними завдань. Туризм вважається одним із основних секторів у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються. Він відіграє важливу роль у створенні робочих місць, у викоріненні бідності, у просуванні гендерної рівності та в збереженні та розвитку природних ресурсів; крім того, це зміцнює мирні відносини в усьому світі. У підсумковому документі Ріо+ туризм було визначено як один із життєво-важливих секторів, який здатний зробити значний внесок у досягнення «трьох стовпів» сталого розвитку (соціально-економічного та екологічного), і це було визнано ООН [1].

Сталий розвиток зараз є основним завданням у багатьох галузях промисловості, включаючи індустрію готельності, де це життєво-важливе питання для розвитку галузі. Хоча різні вчені продемонстрували, що швидке зростання готельної індустрії значною мірою сприяє погіршенню навколишнього середовища в усьому світі, оскільки готелі споживають велику кількість енергії та води для опалення, охолодження та освітлення, що негативно впливає на навколишнє середовище, деякі готелі впровадили екологічну політику, щоб спеціально сприяють збереженню навколишнього середовища в надії на покращення якості людського життя. Зростаючий інтерес до принципів сталого розвитку та викликаний цим тиск з боку засобів масової інформації, уряду та споживачів щодо підвищення рівня активності в цій сфері змушує багато готелів все частіше впроваджувати практики, які є більш екологічно чистими [13, с. 160].

Бендер вивчивши результати опитування, проведеного TripAdvisor, і виявив, що близько двох третин (62%) мандрівників враховують екологічні проблеми, коли вирішують зупинитися в готелі. Готелі виграють від впровадження стійких практик з двох точок зору: по-перше, впровадження призводить до підвищення ефективності використання ресурсів і економії, пов'язаної зі споживанням енергії та води; по-друге, це функціонує як маркетинговий інструмент для залучення клієнтів, зацікавлених у екологічності [13, с. 161].

Готельна індустрія запустила різні ініціативи, щоб виявити свою готовність підтримувати сталість, наприклад, розміщення еко-маркувань, впровадження практик, пов'язаних із стійкою поведінкою та впровадження систем управління навколишнім середовищем. Безсумнівно, якщо готельна індустрія не включить сталість і збереження ресурсів в основу своєї бізнес-культури, галузь не зможе рухатися в майбутнє, оскільки забруднення може пошкодити основу для подальшого розвитку галузі. Практика «зелених» готелів вважається однією з екологічно-чистих ініціатив, спрямованих на усунення негативного впливу на навколишнє середовище шляхом економії енергії (наприклад, шляхом встановлення енерго-зберігаючих приладів та впровадження програм відновлюваної енергії), зменшення споживання води (наприклад, шляхом встановлення водозберігаючих пристроїв та обладнання та впровадження програми повторного використання білизни та рушників) та управління зі зменшення відходів (наприклад, шляхом впровадження програм переробки та використання предметів тривалого користування, а не одноразових) [15, с. 177].

Провідні міжнародні готельні мережі все більше підкреслюють свою прихильність до сталого розвитку та інтегрують це у свій стратегічний план. Наприклад, Intercontinental Hotel Group повідомляє наступне: «наша політика та стандарти визначають нашу позицію щодо соціальних, екологічних та етичних питань. Ми беремо на себе зобов'язання зосередитися на тому, щоб зростання нашого бізнесу сприяло досягненню Цілей сталого розвитку ООН, і ми віримо,

що, використовуючи нашу силу масштабу та глобальне охоплення, ми можемо зробити найбільший внесок у досягнення семи цілей» [22].

Wyndham Destinations повідомила, що «відсоток із 96% курортів Wyndham використовує комбінацію перевірених стратегій збереження та модернізації енерго-ефективності, енерго-ефективного освітлення, датчиків руху та налаштувань за замовчуванням для внутрішніх систем HVAC для досягнення поточного скорочення в енергетиці та викидах». Marriott International підкреслив наступне: «наша стратегія сталого розвитку підтримує розвиток бізнесу та виходить за межі наших готелів, щоб зберегти та захистити природні ресурси нашої планети». Стійке життя в індустрії готельності розглядалося з різних точок зору. Наприклад, Карера обговорив поточні можливості впровадження та перешкоди та стан впровадження принципів сталого розвитку в готельній індустрії в Польщі. Хан Лі, Транг і Кім перевірили роль сприйняття гостей щодо готельних практик з точки зору збереження води та управління скороченням відходів у збільшенні гедонічних і утилітарних цінностей і вивчили вплив таких відносин на намір гостей брати участь у зелених практиках і намір вірності. Джаухарі зосередився на ряді ключових питань, включаючи проектування зелених готелів, зменшення споживання енергії, роль сучасних технологій у досягненні сталого розвитку та те, як методи управління людськими ресурсами можуть сприяти сталому розвитку. Гіл-Саура і Руїз продемонстрували, що застосування інформаційних і комунікаційних технологій може сприяти зниженню потреби в енергії. Prud'homme і Raymond досліджували вплив практик сталого розвитку в індустрії готельності на задоволеність клієнтів у ряді готелів у провінції Квебек у Канаді. Аліпур, Сафайманеш і Сусан досліджували погляди співробітників щодо екологічних практик у чотирьох- та п'ятизіркових готелях на середземноморському острові, використовуючи показники критеріїв Глобальної ради сталого туризму, індикатори сталого розвитку для туристичних напрямків та рамки сталого розвитку Європейського Союзу для середземноморських готелів у контексті «трьох сталих»: соціальний,

економічний та екологічний. У той час як різні дослідження показали, що екологічні готельні практики сприяють зниженню операційних витрат і збільшенню прибутків готелів, підвищенню задоволеності та лояльності гостей, збереженню навколишнього середовища та отриманню конкурентної переваги, було відносно менше емпіричних досліджень ролі екологічних готельних практик для досягнення цілей сталого розвитку, особливо в країнах, що розвиваються [22].

Індустрія туризму та готельності може сприяти досягненню цілей (забезпечення сталих моделей споживання та виробництва) шляхом прийняття режимів та інструментів сталого споживання та виробництва (SCP), таких як ефективні технології для енергії та води, включаючи відновлювані джерела енергії, переробку, відходи очищення, зменшення забруднення, місцеві закупівлі та залучення підприємств і громад, які відстежують вплив сталого розвитку туризму та покращують економічні, соціальні та екологічні результати.

Готельна індустрія є одним із різноманітних компонентів туризму, діяльність якого створює серйозну загрозу навколишньому середовищу через величезне споживання води, енергії та товарів короткочасного користування, а також скидання великої кількості необроблених і твердих відходів у різних кількостях. Якщо цими ресурсами не керувати належним чином, вони матимуть негативний вплив на навколишнє середовище та операційні витрати організації. За останні кілька років було багато факторів (наприклад, зростання екологічної обізнаності клієнтів, зменшення негативного впливу готелів на навколишнє середовище створення позитивного іміджу та економічна віддача), які спонукали готельну індустрію стати більш екологічно чистою [22].

Отже, багато готелів почали впроваджувати різноманітні інноваційні практики для підвищення «зеленості» своєї діяльності, щоб усунути тиск на навколишнє середовище на додаток до реагування на зростаючу екологічну стурбованість клієнтів. Зростання уваги клієнтів до екологічної стійкості спонукало власників готелів трансформувати свій бізнес шляхом впровадження

екологічних практик у свою діяльність, що допомагає їм досягти конкурентної переваги та збільшити свою частку ринку через придбання сегментів гостей, які стурбовані екологічною стійкістю [30]. Екологічна стійкість в індустрії готельності стосується балансу, який повинен існувати між діяльністю та середовищем, у якому вона розвивається, де обидва взаємодіють, не завдаючи шкоди один одному. Джонс та ін. стверджував, що питання охорони навколишнього середовища в індустрії готельності повинні включати водну та енергоефективність, зміну клімату та викиди парникових газів, поводження з відходами та переробкою, біорізноманіття та захист природних ресурсів, зменшення впливу на навколишнє середовище, екологічну відповідальність сорсингу та створення стандартів зеленого будівництва для будівництва нових готелів. Останнім часом питання про те, як керувати цими аспектами, стало пріоритетним через зростання екологічної свідомості в суспільстві загалом і серед туристів зокрема. У різних дослідженнях розглядався позитивний зв'язок між екологічною стійкістю та туристичним досвідом. Lee, Hsu, Han & Kim показали, що зелений імідж готелю сприяє більш сприятливому наміру знову відвідати готель і зробити позитивні рекомендації, а також готовності платити вищі ціни. Rogerson & Sims вважали, що готелі, які впроваджують стійкі практики, є більш конкурентоспроможними, оскільки клієнти очікують знайти екологічні атрибути. Moliner, Monferrer, Estrada & Rodríguez продемонстрували, що стійкість навколишнього середовища має прямий і позитивний вплив на досвід клієнтів у житлі та, опосередковано, на їхню задоволеність.

Визначення екологічної практики в індустрії готельності різняться і пов'язане з різними підходами. Кім Лі та Фейрхерст визначили екологічну практику як «бізнес-стратегію з доданою вартістю, яка приносить користь підприємству готельності, який бере участь в ініціативах із захисту навколишнього середовища» [30].

Зелені практики в готельній індустрії в основному включають енергозбереження, скорочення споживання води та управління та скорочення відходів.

Заходи з енерго-збереження. Зменшення енерго-споживання визнано одним із найважливіших напрямів екологічного менеджменту в готельній індустрії. Як правило, готелі споживають величезну кількість викопного палива та електроенергії в різних зонах експлуатації. На основі розглянутої літератури в готельному господарстві були прийняті різні заходи з енергозбереження. Ці заходи включають впровадження програм відновлюваної енергії (тобто сонячної та вітрової енергії), встановлення енергоефективних приладів та обладнання, контроль споживання енергії в номерах за допомогою цифрових термостатів, використання продуктів, які відповідають стандарту Energy Star, встановлення датчиків руху, які автоматично вимикають світло. У місцях з низьким рухом людей встановлення рефлексивного скла або склопакетів, використання енергоефективних лампочок (LED) і залежність від денного, а не штучного освітлення при прибиранні вільних брудних приміщень [30].

Заходи зі збереження води. Управління збереженням води широко використовується як важлива стратегія екологічного менеджменту в готельному секторі. Готелі споживають інтенсивну кількість води під час щоденної роботи. Споживання води в готельному господарстві залежить від розміру та місткості готелю, відсотка заповнюваності, типу та стандарту послуг і зручностей, що надаються. Заходи щодо збереження води, вжиті в готельному секторі, включають встановлення водоефективних пристроїв і приладів (наприклад, використання туалетів із низьким потоком води та душових насадок і встановлення змішувачів з інфрачервоним випромінюванням), впровадження програм повторного використання рушників/постільної білизни, регулярне усунення витоків у туалетах і ваннах, полив трави та рослин рано вранці та пізно ввечері, щоб обмежити випаровування, переробка сірої води (води від миття овочів і фруктів) для зрошення трави та моніторинг споживання води в кожному відділенні для відстеження використання [11, с. 108].

Заходи з утилізації відходів. Готельна індустрія вважається основним джерелом викидів парникових газів, утворюючи величезну кількість вологих відходів (наприклад, садові відходи, харчові відходи та відходи рослинної олії)

і сухих відходів (наприклад, картон, пластик, банки/метал), білизна, папір та інше сміття), що вивозиться на звалища. Відповідно, оператори готелів почали впроваджувати різноманітні практики, спрямовані на зменшення готельних відходів, а саме: розділення готельних відходів за допомогою чітко позначених контейнерів і кольорових баків для збору вторсировини, придбання продуктів, що містять перероблений вміст, окремий збір органічних кухонних відходів для компостування ґрунту, закупівля харчових продуктів і миття хімічних речовин оптом, прийняття програми пожертвувань (пожертвування залишків їжі та білизни на благодійність) і подрібнення залишків гостьового мила для використання як прального порошку.

Практичні аспекти досягнення стійкості в індустрії готельності надзвичайно складні. З одного боку, існує проблема переоцінки кожного процесу, який підтримує готельний бізнес, від зручностей до розподілу, а також пошук засобів для створення стійких предметів розкоші. З іншого боку, вартість цього процесу є основною проблемою, яку готельна індустрія може досягти лише за умови належного контролю. Для того, щоб виміряти рівень успішності стійкості, вкрай важливо визначити параметри (споживання енергії, управління водою та управління відходами), відповідно до яких буде покращено роботу.

1.2 Критерії та екологічна сертифікація для підприємств готельного господарства

Системою екологічного менеджменту називаємо частину загальної системи управління, що вміщає в себе організаційну структуру, планування діяльності, поділ відповідальностей, практичні роботи, а також процедуру, процес розробки, впровадження, аналізування та оціювання отриманих результатів та вдосконалення екологічної політики підприємства. Ціль екологічного менеджменту є збереження сприятливого стану довкілля.

До основних принципів екологічного менеджменту можна віднести [44]:

- тимчасове вирішення проблеми;
- відповідальність за екологічні наслідки, які є результатом прийняття рішень керівництва;
- першочерговість вирішення проблем впливу на екологію.

Серед основних завдань екологічного менеджменту виділяють наступні:

- здійснення екологічно безпечних процесів на виробництві;
- забезпечення екологічної поєднаності всіх виробництв;
- попередження негативного людського впливу на навколишнє середовище в процесі виробництва, потреби та переробки створюваної продукції, а також впровадження маловідхідних технологій;
- отримання високого результату при незначному збитку для довкілля;
- перетворення екологічних обмежень у нові можливості зростання діяльності з виробництва;
- оновлення продукції, вихід із запиту та прояв екологічних переваг підприємства у очах громадськості;
- стимулювання ініціативи з охорони природи, що знижують витрати або сприяють зростанню прибутку.

Обов'язковим умовою для отримання статусу «екологічний» є сертифікацією незалежної третьої сторони або держави, на території якої він знаходиться [2]. Екологічна сертифікація являє собою особливу систему еко-маркування підприємств готельного господарства. Еко-маркування об'єкту готельної сфери, що часто вказує на прихильність його менеджменту до цінностей охорони навколишнього середовища та підвищує його привабливість для потенційних клієнтів.

Існуючі в даний час екологічні сертифікації прийнято класифікувати за такими ознаками [2]:

1. Територія охоплення:

- міжнародні (ISO 14001, EMAS);
- національні («ANAB» у ЄС);

- тимчасове вирішення проблеми;
- відповідальність за екологічні наслідки, які є результатом прийняття рішень керівництва;
- першочерговість вирішення проблем впливу на екологію.

Серед основних завдань екологічного менеджменту виділяють наступні:

- здійснення екологічно безпечних процесів на виробництві;
- забезпечення екологічної поєднаності всіх виробництв;
- попередження негативного людського впливу на навколишнє середовище в процесі виробництва, потреби та переробки створеної продукції, а також впровадження маловідхідних технологій;
- отримання високого результату при незначному збитку для довкілля;
- перетворення екологічних обмежень у нові можливості зростання діяльності з виробництва;
- оновлення продукції, вихід із запиту та прояв екологічних переваг підприємства у очах громадськості;
- стимулювання ініціативи з охорони природи, що знижують витрати або сприяють зростанню прибутку.

Обов'язковою умовою для отримання статусу «екологічний» є сертифікацією незалежної третьої сторони або держави, на території якої він знаходиться [2]. Екологічна сертифікація являє собою особливу систему еко-маркування підприємств готельного господарства. Еко-маркування об'єкту готельної сфери, що часто вказує на прихильність його менеджменту до цінностей охорони навколишнього середовища та підвищує його привабливість для потенційних клієнтів.

Існуючі в даний час екологічні сертифікації прийнято класифікувати за такими ознаками [2]:

1. Територія охоплення:

- міжнародні (ISO 14001, EMAS);
- національні («ANAB» у ЄС);

Багато готелів у світі отримують також сертифікат за стандартом LEED. До найважливіших напрямків роботи у сфері екологічного менеджменту, закріпленим у стандартах ISO 14000 та інших нормативних документах, щодо [6, с. 129]:

- практичного застосування екологічної політики та цілей у роботі підприємства;
- публічні заяви про основні принципи, зобов'язання і напрямки екологічного менеджменту;
- визначення відповідних показників і критеріїв для кожної екологічної цілі на заданий період;
- ефективне планування екологічної політики відповідно до з прийнятими цілями та завданнями;
- розробка конкретних заходів та дій;
- першочерговість дій щодо запобігання негативному впливу на довкілля;
- участь співробітників підприємства у екологічній діяльності;
- раціональне та ефективне використання всіх можливостей та засобів для вирішення існуючих екологічних проблем, що є на підприємстві;
- постійний аналіз результатів діяльності;
- удосконалення екологічної політики, цілі та завдання; використання незалежної оцінки результатів діяльності;
- здійснення організаційної активності зовнішньої екологічної діяльності;
- співпраця зі всіма зацікавленими в екологічних питаннях особами та сторонами;
- підготовка екологічної звітності;
- надання та аналіз як позитивних, так і негативних результатів діяльності.

Діяльність у галузі екологічного менеджменту вже на першому місці на етапах свого впровадження може призвести до істотних економічних результатів за рахунок економії та збереження сирової енергії, енергетичних ресурсів; екологічних платежів та зниження штрафних санкцій тощо.

Витоки сертифікації знаходяться у обробній промисловості з більшим, прямим і вимірним впливом на навколишнє середовище, зрозумілішими операційними системами та більшими організаціями. Виробничі стандарти були встановлені Європейською комісією та визнані за допомогою Системи екологічного менеджменту та аудиту (EMAS) у 1993 році. Це базується на впровадженні EMS із чіткими контрольними показниками, визначеними лише для деяких галузей. LA EMAS було розроблено для місцевої влади та є єдиною версією для сфери послуг. У 1996 році Міжнародна організація зі стандартизації встановила ISO 14001, який нагороджує цілі організації для будь-якої галузі, і цього досягли кілька туристичних організацій, таких як Centre Parcs UK.

Оскільки оригінальні системи EMAS та ISO можливі лише для великих компаній, індустрія туризму зазвичай віддає перевагу роботі зі своїми власними системами, зазвичай з набагато м'якшим підходом. Кодекси практики, галузеві посібники та нагороди передують екомаркуванню у їхніх зусиллях покращити промислові та туристичні дії та обізнаність щодо навколишнього середовища. Екомаркування було введено як більш формалізований метод зосередження на екологічній ефективності. Вони вимагають перевірки незалежною третьою стороною, вони пов'язані з технічними порадами, маркування можна відновити шляхом циклічної перевірки, а критерії розвиваються поетапно. Критика туристичного екомаркування полягає в тому, що вони дорогі, вимагають часу, зазвичай вони зосереджені на готелях або постачальниках екотуризму, організатор екомаркування має обмежену маркетингову владу, а критерії зосереджені на екологічному менеджменті, а не на екологічній ефективності [6, с. 130].

В таблиці 1.1 наведено короткий огляд ключових дат у розробці екомаркувань для туризму.

Таблиця 1.1

Огляд ключових дат у розробці екомаркувань для туризму

Date	Event/ Action	Outcome
1985	Перші нагородження Блакитними прапорами	FREE розпочинає кампанію розширення, яка наразі закінчилася 1800 пляжів і 600 пристаней
1998	Запущено стандарт Green Globe	Компанії підтримують принципи та використовують логотип
Грудень 1998	ЮНЕП публікує важливий звіт про туристичні екологічні етикетки	Підтримує розвиток екологічного маркування як самостійне методи регулювання
Квітень 1999	COT займається якістю та надійністю екомаркування, системи сертифікації, нагороди	COT пропонує на UN-CSD-7 дослідити їх ефективність
Березень 2000	Панель екологічного маркування ITB (Берлін), організований ECOTRANS	Невеликий ентузіазм єдине європейське екологічне маркування
May 2000	Green Globe 21 пов'язує с CRC Sustainable Tourism (Австралія)	Зміцнити імідж, підвищити науковий / академічний фон
Листопад 2000	Green Globe збільшує в усьому світі альянси	PATA Green Leaf, Карибський альянс для Сталий туризм і зелений ключ
Серпень 2000	WWF опублікував критичний звіт про Зелений глобус 21	Green Globe змушений публічно відповісти і прийняти дія
Вересень 2000	FEMATOUR report to the EC Ecolabelling board	Європейські готелі не підтримують одну мітку. Кемпінги та хостели, які будуть націлені
Листопад 2000	Семинар Mobonk, фінансований Фондом Форда	Принципи екотуризму та сталого туризму Сертифікація представлена як можлива згода учасників
Листопад 2000	Альянс тропічних лісів	RA відкрито пропонує Sustainable Туристична опікунська рада
Січень 2001	Перша електронна конференція на сертифікація екотуризму	Дозволена відкрита участь, але не керована.
Березень 2001	Вийшла перша книга про екологічне маркування (під редакцією Font & Buckley)	Створює теоретичну базу знань і вихідні дані
Квітень 2001	Компакт-диск із тестуванням GG21	Розробка контрольних показників для окремих секторів у зручний формат
Травень 2001	Rainforest Alliance пропонує COT стати членом Консультативної ради з управління сталим туризмом Рада	COT приймає пропозицію, пропозиція посилена

Травень 2001	Семінар COT «Системи сертифікації та стандарти в туризмі».	Член COT Латинської Америки та Карибського басейну уряди просять COT взяти на себе провідну роль у встановленні міжнародних стандартів
Червень 2001	Друга електронна конференція на сертифікація екотуризму	Слідкуйте за планом, прагнучи досягти домовленостей
Червень 2001	Пропозиція ECO-LAB до LIFE EC	ECOTRANS буде порівнювати навколишнє середовище індикатори для екологічного маркування та зміцнення співпраці між етикетками.
Липень 2001	COT замовила інвентаризацію екомаркування та кодекси практики в туризмі	Понад 500 виявлено, 130 поглиблено вивчено, щоб зробити висновки.
Липень 2001	Rainforest Alliance замовляє техніко-економічне обґрунтування Sustainable Туристична опікунська рада	15-місячний період дослідження призведе до обговорення та інтересу до теми. Результати невідомі.
Серпень 2001	Ініціатива туроператорів для сталого туризму замовляє звіт про цінність екологічного маркування для туру оператори	Сертифікація прийнята як один із методів інформування туроператорів про управління ланцюгом поставок, але не настільки поширена, щоб бути єдиним методом.

Першою віхою в екологічній сертифікації став 1985 рік, коли перші Блакитні прапори були присуджені як метод заохочення дотримання законодавства ЄС щодо якості води для купання. Відтоді Фонд екологічної освіти в Європі (FEEE) розширився, аж до теперішнього часу сертифікував понад 1800 пляжів і 600 пристаней у 2000 році, а в 2001 році розширився за межі Європи, до Південної Африки та Карибського басейну разом із вилученням слова \$ Europe з назви організації до Foundation for Environmental Education (FEE). Багато інших лейблів розвинулися, головним чином на початку та в середині дев'яностих, переважно в Європі. Німеччина має найбільшу кількість, але Іспанія та Італія запроваджують декілька інших, більшість із яких знаходяться на субнаціональному рівні, з відмінностями в критеріях та управлінні між ними [19].

Незважаючи на те, що до середини дев'яностих існували деякі міжнародні ініціативи, лише за останні п'ять років були зроблені спроби створити справді

міжнародні системи для екологічної сертифікації. Green Globe запровадив свій екологічний стандарт у 1998 році, дозволяючи компаніям підписуватися на нього та використовувати свій логотип на основі зобов'язань, а не продуктивності. У грудні 1998 року Екологічна програма Організації Об'єднаних Націй опублікувала перший звіт про екомаркування для туризму, у якому вітали їх і закликали уряди та неурядові організації розвивати їх далі. У той же час СОР сприйняла зростання кількості екомаркувань з обережністю, яка запропонувала на сьомій сесії Комісії ООН зі сталого розвитку дослідити їхню ефективність. Green Globe продовжив свої плани розширення, щоб стати міжнародною системою екологічної акредитації, об'єднавшись із CRC Sustainable Tourism в Австралії та створивши міжнародні альянси з PATA Green Leaf, Карибським альянсом сталого туризму та Green Key; це дало Green Globe робочі платформи у Великій Британії (штаб-квартира), Австралії, Південно-Східній Азії, Карибському басейні та Скандинавії. Green Globe раптово став найбільшою мережею в галузі та єдиною мережею зі справжнім міжнародним покриттям, хоча на сьогоднішній день у неї мало проникнення на ринок [19].

На європейському рівні велися розмови про порівнянність між маркуваннями з 1998 року, коли ЄК замовила перше дослідження, щоб розглянути, як можна розробити єдиний європейський знак для класифікації екологічних показників готелів. Результати не були обнадійливими, і робота була сповільнена до 2000 року, коли ЄК замовила другий звіт, який був представлений у вересні під назвою FEMATOUR. Звіт все ще знайшов обмежену підтримку з боку промисловості, Horesta, Європейська асоціація готелів і ресторанів не вважали доцільним, коли цей новий знак не буде пов'язаний із поточними системами на національному рівні.

Крім того, цільова група цих екомаркувань не бажає застосовуватися, органи екомаркування та ключові туристичні оператори не бачать шляху вперед для єдиного маркування через витрати, бюрократію та перешкоди в подоланні поточної фрагментованої системи, як було ясно зазначено в ІТВ у Берліні у березні 2000 року, коли німецька консалтингова компанія Ecotrans

збрала групу експертів для обговорення актуальності єдиного європейського екомаркування для туризму. На міжнародному рівні Інститут політичних досліджень і Фундація Форда зібрали команду експертів з різною освітою в Мохонку, Нью-Йорк, для першого міжнародного семінару з сертифікації екотуризму та сталого туризму.

Це відбулося в листопаді 2000 року, і результатом стала розробка Принципів екотуризму та сертифікації сталого туризму, погоджених з учасниками. Альянс тропічних лісів використовував цей форум для внесення пропозицій до Наглядової ради сталого туризму, а в наступні місяці запропонував COT стати членом Консультативної ради, що було прийнято [19].

Альянс тропічних лісів доручив групі експертів вивчити доцільність створення Ради з опіки сталого туризму, 15-місячного проекту, який розпочався в липні 2001 року і який відобразить поточний інтерес до сертифікації, але також зіткнеться з багатьма політичними та бюджетними труднощами на шляху до акредитації сертифікаторів. Семінар Mohonk викликав подальше обговорення, цього разу через електронну конференцію, з питання сертифікації екотуризму, з двома раундами на початку 2001 року, перший дозволяв відкриту участь, другий був більш керованим і мав на меті певний консенсус, щоб результати могли бути винесено вперед, чого не було досягнуто. COT активізувала свою участь у дебатах кількома способами. По-перше, вони замовили Ecotrans і Oceans Blue інвентаризацію та аналіз екомаркувань і кодексів практики; понад 500 було знайдено і 130 поглиблено вивчено. COT присвятила своє 37-е засідання Комісії COT для Америки (САР) темі «Системи та стандарти сертифікації туризму», охоплюючи не лише екологічну сертифікацію, але й інші сфери, такі як гігієна харчових продуктів, якість, освіта та поширення Інтернету. Члени САР попросили керівництва COT у створенні міжнародної системи акредитації, яка встановлює стандарти для програм сертифікації та допомагає усунути поточну плутанину. COT планує замовити техніко-економічне обґрунтування з цією метою пізніше в 2001 році [24].

Стандарт – це документ, схвалений визнаним органом, який передбачає загальне та багаторазове використання встановленого набору правил, умов або вимог. Якщо стандарт не задокументований, компанії не зможуть його дотримуватися, оскільки їхнє розуміння буде різним і, отже, не досягне мети. Існує кілька типів стандартів, одні з них добровільні, інші обов'язкові, треті розроблені на основі консенсусу всіх сторін. Вони можуть варіюватися за ступенем формальності, від неформальних стандартів до дуже директивних, таких як ті, що розроблені в рамках EMAS. Туристичному екомаркуванню доведеться боротися з труднощами встановлення стандартів для кожного підсектору туризму, де вплив є різним, але в той же час враховує відмінності, характерні для окремих місць. Ці стандарти можуть базуватися на досягненні певних екологічних показників або на впровадженні EMS. Звіт FEMATOUR показує процес, який використовувався для визначення екологічних критеріїв для сектору розміщення для єдиної європейської марки. Критерії екологічного маркування є предметом розбіжностей і, отже, викликають занепокоєння в індустрії туризму [24].

Стандарти ефективності означають, що кожна компанія, яка отримає таке екологічне маркування, зобов'язується досягти порогового рівня та досягти попередньо визначеного рівня, що гарантує базовий стандарт. Проте тести потребують зовнішнього оновлення та дуже залежать від контексту, більшість із них призначені для готелів. Наприклад, вправа з порівняльного аналізу найкращих практик від Канадської комісії з туризму може бути корисним посібником для компаній в інших країнах, але вона не може бути застосована як еталон для Фінляндії чи Шотландії без розуміння відмінностей між цими країнами.

І з цієї причини все більше екомаркувань зосереджується на процесі, здатності компанії взяти під контроль запровадження та впровадження власної EMS. Компанія зобов'язується не досягати певного порогового рівня, а вдосконалювати кожен цикл управління відповідно до власних планів і ресурсів. Це метод самооновлення, який є достатньо загальним, щоб його

можна було передавати між компаніями, але критики припускають, що це не гарантія сталості. EMS як критерії екомаркування зараз використовуються Green Globe 21, Green Tourism Business Scheme, Nordic Ecolabelling of Hotels і Committed to Green, і вони пропонуються для Seaside Awards від TidyBritain Group і Blue Flag від FEEE. Нинішньою тенденцією є розробка контрольних показників, специфічних для кожного підсектору туризму, які вписуються в структуру EMS, як зараз робить Green Globe. Це було б ближче до виконання вимог, висунутих робочою групою на семінарі Mohonk для можливого узгодження принципів екотуризму та сертифікації сталого туризму, де учасники наголошували на необхідності відповідати стандартам продуктивності, а не покращення (не опубліковано) [27].

Оцінювання Кандидатів потрібно оцінювати за критеріями. Оцінка – це процес перевірки, вимірювання, тестування або іншого визначення відповідності вимогам, зазначеним у застосовному стандарті. Очевидно, що процес оцінювання буде відрізнятися залежно від критеріїв, оскільки ці критерії визначатимуть тип доказів, необхідних для підтвердження відповідності. Оцінка може відбуватися на кількох рівнях і відповідно до кількох методів: компанія може самооцінити себе, щоб попередньо перевірити свою відповідність.

Фактична оцінка може складатися з триангуляції методів: візиту на місце, кабінетного аналізу паперових доказів управління та практичного вимірювання впливу. Метод оцінки частково визначить вартість, а також надійність. Оцінку критеріїв необхідно перевірити. Перевірка може відбуватися трьома сторонами. Перевірка першою стороною в основному є самооцінкою. Це перший крок до заохочення володіння процесом, але не єдина перевірка. Перевірка другою стороною – це перевірка, яку здійснює організація, яка відповідає як за набір членів, так і за прийняття рішення про нагородження логотипом, що не є прозорим, оскільки організація має особистий інтерес у збільшенні членства. Верифікація третьою стороною здійснюється незалежно від заявника або органу, що надає присудження; це дорожче, але надійніше, і це ключовий

елемент надійного екологічного маркування для будь-якої галузі. Простіші екологічні маркування дозволяють здійснювати здебільшого перевірку першою стороною лише з вибірковими перевірками; такі організації, як Національна програма акредитації екотуризму (NEAP) в Австралії, використовують поєднання перевірки другою та третьою сторонами через витрати на наймання та навчання верифікаторів, а також відстані між заявниками. Найвні витрати та фінансування змусять екомаркування в туризмі використовувати комбінацію цих методів перевірки [27].

Процес сертифікації – це процедура, за допомогою якої третя сторона (тобто орган, що присуджує сертифікат) надає письмову гарантію споживачеві (і промисловості в цілому), що продукт, процес, послуга або система управління відповідають визначеним вимогам. Схеми сертифікації відіграють важливу роль, оскільки вони мають забезпечувати план дій для вдосконалення на наступний цикл. Деякі схеми, як-от Green Globe, мало відрізняють логотипи, яким компанії дозволено використовувати між тими компаніями, які взяли на себе зобов'язання відповідати стандартам, і тими, які впровадили EMS, що було сертифіковано.

Деякі системи сертифікації наполягають на тому, щоб нагороджені публікували свої результати (як сильні сторони, так і області, які потрібно вдосконалити). Це не відбувається. Малі системи припускають, що буде лише одна компанія, яка проводитиме всі перевірки. Більш складні системи або системи, як у туристичній індустрії, де лауреати географічно розподілені, повинні використовувати більше ніж одну компанію з перевірки. Процедура, за допомогою якої авторитетний орган або колегія перевіряють, що орган компетентний виконувати визначені завдання, відома як акредитація. По суті, сертифікаційна компанія має бути акредитована органом з акредитації, щоб проводити визнані аудиту на відповідність стандартам певної країни. Тим не менш, існують програми сертифікації, такі як Австралійська програма акредитації природи та екотуризму (NEAP), які використовують акредитацію на роботі, що означає сертифікацію, що додає плутанини в термінології [35].

Мета таких систем полягає в тому, щоб призвести до визнання та прийняття галуззю як сильного добровільного стандарту, якому дотримується велика маса учасників ринку, а також ринком як символ якості та значущу різницю, що впливає на купівельну поведінку. Це сумнівно навіть для найпопулярніших схем: скільки туристів у Європі використовують Блакитний прапор як спосіб вибору пляжу? На обох кінцях терезів є думки. З одного боку, Блакитний прапор так вплинув на вибір місця призначення, що сьогодні наявність Блакитного прапора щось означає, а відсутність його також означає, що пляж не відповідає стандартам. Крім того, відповідно до внутрішніх даних Шотландської ради з туризму, Шотландська бізнес-схема зеленого туризму повідомила про майже на 10% вищий рівень заповненості закладів, які сертифіковані, ніж ті, які не є [35].

Отже, можна сказати, що це дуже актуальні випадки, перший з яких вплинув на повідомлення про здоров'я та безпеку, яке надсилає Блакитний прапор, і потужну підтримку з боку державного сектору, незважаючи на відсутність явної підтримки з боку туроператорів; другий успішний, оскільки Рада з туризму підтримує бізнес-схему зеленого туризму, додаючи логотип до реклами сертифікованих підприємств у їхніх офіційних списках розміщення, наголошуючи на необхідності підтримки з боку каналів розподілу, або це також може бути тому, що зелені готелі є також кращими готелями в інших аспектах або маркетингу та менеджменту, не обов'язково мають більшу заповнюваність, щоб бути екологічними. З іншого боку, дослідження ринку показує, що наразі ціна, пункт призначення та види діяльності є ключовими причинами вибору, а туристи вважають, що продукти з екомаркуванням дорожчі.

1.3 Нормативно-правові основи діяльності еко-готелів

Відповідно до досвіду різних держав, слід зазначити пряму залежність успішності розвитку туризму від сприйняття цієї галузі на державному рівні, від рівня державної підтримки. Для туризму, що виступає як економічна галузь

держави, необхідне належне правове регулювання, що є важливим для формування повноцінних умов розвитку галузі.

В Україні загалом галузь туризму державному рівні визнано однією з пріоритетних галузей економіки. Так, у реалізації положень індустріально-інноваційного розвитку економіки країни одна з провідних ролей належить системі кластерів, зокрема туристичному [8, с. 149].

Основним нормативно-правовим актом, що регулює туристичну діяльність у Україні, виступає закон «Про туристську діяльність», у якому прописані основні цілі, завдання, принципи та напрями державної політики України в сфері туризму.

Майже за двадцятирічний період дії цього закону він мав внесено значну кількість поправок. Було прийнято Концепцію про розвитку туристичної галузі до 2025 року, головна мета якої – сталий розвиток індустрії туризму на формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення привабливості України як туристичного напрямку.

У зв'язку з цим було поставлено такі завдання:

- формування конкурентоспроможного туристичного продукту;
- формування туристської маркетингової стратегії України;
- розвиток кадрового потенціалу туристичної індустрії.

Постановою Уряду було затверджено Державну програму розвитку туристичної галузі на 2020-2025 роки. Ця Програма була розроблена на виконання: загально-національного плану реалізації покращення добробуту українців: підвищення доходів та якості життя».

Програма була також розроблена відповідно до ключових напрямів диверсифікації економіки, позначеними у стратегічному плані розвитку України до 2025 року, та стратегічними напрямками довгострокового розвитку України до 2050 року згідно з Указом Президента України.

Основними завданнями Програми є:

- розвиток туристських ресурсів;

держави, необхідне належне правове регулювання, що є важливим для формування повноцінних умов розвитку галузі.

В Україні загалом галузь туризму державному рівні визнано однією з пріоритетних галузей економіки. Так, у реалізації положень індустріально-інноваційного розвитку економіки країни одна з провідних ролей належить системі кластерів, зокрема туристичному [8, с. 149].

Основним нормативно-правовим актом, що регулює туристичну діяльність у Україні, виступає закон «Про туристську діяльність», у якому прописані основні цілі, завдання, принципи та напрями державної політики України в сфері туризму.

Майже за двадцятирічний період дії цього закону він мав внесено значну кількість поправок. Було прийнято Концепцію про розвитку туристичної галузі до 2025 року, головна мета якої – сталий розвиток індустрії туризму на формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення привабливості України як туристичного напрямку.

У зв'язку з цим було поставлено такі завдання:

- формування конкурентоспроможного туристичного продукту;
- формування туристської маркетингової стратегії України;
- розвиток кадрового потенціалу туристичної індустрії.

Постановою Уряду було затверджено Державну програму розвитку туристичної галузі на 2020-2025 роки. Ця Програма була розроблена на виконання: загально-національного плану реалізації покращення добробуту українців: підвищення доходів та якості життя».

Програма була також розроблена відповідно до ключових напрямів диверсифікації економіки, позначеними у стратегічному плані розвитку України до 2025 року, та стратегічними напрямками довгострокового розвитку України до 2050 року згідно з Указом Президента України.

Основними завданнями Програми є:

- розвиток туристських ресурсів;

забезпечення транспортної доступності до туристських дестинацій та об'єктів;

підвищення якості та доступності туристичних продуктів та послуг;

створення сприятливого туристичного клімату;

формування ефективної системи просування туристичного потенціалу країни на внутрішньому та міжнародному ринках;

удосконалення системи управління та моніторингу розвитку туристичної галузі [8, с. 150].

При цьому передбачені цільові індикатори досягнення цілей програми до року. В тому числі:

збільшення кількості в'їзних відвідувачів;

збільшення кількості внутрішніх туристів;

зростання числа зайнятих у туристичній галузі;

зростання обсягу туристичних послуг, надання місць розміщення;

зростання обсягу інвестицій в основний капітал;

ефективність маркетингу та брендингу для залучення туристів;

розвиток інфраструктури повітряного транспорту;

розвиток наземної та портової інфраструктури;

розвиток інфраструктури туристичного сервісу;

міжнародна відкритість;

Слід увагу на обмеженість ресурсів і необхідність внесення значущих стицій у розвиток усіх даних об'єктів, виникає необхідність пріоритезації відбору найбільш привабливих об'єктів, як на республіканському, так і на ональному рівні.

У зв'язку з цим було проведено роботу з відбору найбільш значущих истичних об'єктів у так званій Карті туризму України. Критеріями відбору и унікальність об'єкта в якості туристичного магніту та потенційне тання туристичного потоку. Також враховувалася їх історично-культурна имість [8, с. 151].

Слід звертати увагу на потенціал всіх цих об'єктів, їх прогнозувань на економічний ефект, а також необхідність першочергового рішення проблем на республіканському рівні, об'єкти були поділені на два рівні:

- перший - це ТОП-10 пріоритетних об'єктів державного рівня;
- другий – це ТОП – 50 об'єкти регіонального рівня.

Готельна індустрія як будь-яка інша підприємницька форма діяльності контролюється нормативно-правовими документами, а також Укрізними видами актів.

Україна є територією, на яку повною мірою поширюються закони та інші нормативно-правові акти, регулюючі суспільні відносини в різних галузях. Перш за все, це стосується природокористування та відповідно діючих законодавчих норм Земельного кодексу, Водного кодексу, Лісового кодексу та відповідних підзаконних актів.

Регулювання будівництва та утримання інфраструктури регулюється законами «Про архітектурну, будівельну та містобудівну діяльність», «Про автомобільні дороги», «Про енергозбереження та підвищення енергоефективності» та рядом інших спеціальних законів та правил.

Сама туристична діяльність як загалом організація надання туристських послуг, безперечно, перебуває в сфері впливу Закону України «Про туристську діяльність», Підприємницького кодексу, Закону України «Про податки та інші обов'язкові платежі до бюджету» (Податковий кодекс).

Крім цього, до нормативної документації щодо стандартизації законодавчо віднесено застосовувані у встановленому порядку міжнародні стандарти, правила, норми та рекомендації щодо стандартизації. При провадженні зовнішньоекономічної діяльності у сфері готельної індустрії можна використовувати міжнародні нормативні документи, що регламентують, насамперед взаємовідносини між готелями та туристичними агентствами та фірмами. До таких документів слід віднести «Міжнародні готельні правила» та «Кодекс відносин між готелями та турбюро». Ці правила мають більший

характер рекомендацій та їх можна брати до уваги при відносинах між готелями та турбюро, які розташовані в різних країнах [8, с. 152].

В даний час для покращення якості сфери послуг, підвищення конкурентоспроможності засоби розміщення, більшість готелів розробляють власні стандарти організації, спектр дії яких обмежений територією готельного підприємства. Одними з найбільш поширених стандартів, які використовуються в роботі підприємств готельного сервісу є стандарти обслуговування з чітко прописаною послідовністю дій співробітників щодо надання послуг клієнтам.

В екологічному менеджменті є стандарти, які ставлять умови перед підприємствами, та дають можливість для розробки політики та позначення завдань зменшення впливу на природне середовище – це Міжнародні стандарти серії ISO 14000.

В даний час до цього ряду стандартів відносяться:

1) ISO 14001 - «Системи екологічного менеджменту. Специфікація та посібник із використання». Стандарт містить вимоги, які можна перевірити під час моніторингу, що проводиться для сертифікації співвідношення зі стандартом ISO 14000. В даний час саме відповідність стандарту ISO 14001 є предметом цієї сертифікації. Таким чином, стандарт ISO 14001 є центральним у системі стандартів ISO 14000 [26].

2) ISO 14004 - «Системи екологічного менеджменту. Загальне керівництво за принципами, систем та методів» [26].

3) ISO 14010, 14011/1, 14012 є посібниками з екологічного аудиту.

У стандарті ISO 14001 не використовуються точні величини і не встановлюються будь-які чіткі та беззастережні вимоги до екологічної ефективності підприємства. Головна вимога – керівна ланка підприємства повинна взяти на себе відповідальність відповідно до своїх можливостей постійно покращувати екологічну результативність організації. Отже, для цього на підприємстві необхідно виділити аспекти його діяльності, що впливають на природне середовище, та побудувати систему управління цими аспектами.

Основні вимоги, що виділяються в стандарті ISO 14001, такі:

- організація має виробити екологічну політику - документ про наміри та принципи організації. Екологічна політика має містити заяви про прагнення відповідності екологічним нормативам, прийнятим у цій країні, а також до постійного покращення системи екологічного менеджменту;
- організація повинна виробити та дотримуватись процедур для визначення значних впливів на довкілля;
- організація має виробити екологічні цілі та завдання;
- організація має виробити програму з екологічного менеджменту;
- для забезпечення роботи системи екологічного менеджменту в організації слід виділити достатню кількість людських, технологічних та фінансових ресурсів;
- в організації має виконуватись низка вимог щодо навчання персоналу;
- організація повинна здійснювати моніторинг основних параметрів тієї діяльності, яка може надавати суттєвий позитивний вплив на природне середовище;
- в організації має проводитись періодичний аудит системи екологічного менеджменту;
- керівництво організації має періодично переглядати роботу системи екологічного менеджменту та оцінювати її з погляду її адекватності та ефективності [26].

Співвідношення з вище зазначеними вимогами можна, можливо проконтролювати під час експертизи, правила якої вказані у стандартах ISO 14010, 14011/1, 14012. Можна дійти невтішного висновку у тому, що стандарти ISO 14000 може використовувати будь-яка організація, яка бажає використовувати їх у своїй роботі, а також сприяти вдосконаленню системи екологічного менеджменту, незалежно від закріплених у цій місцевості екологічних вимог та нормативів.

Проходження сертифікації на відповідність стандартам серії ISO 14000 досить дорогий, трудомісткий і тривалий процес. Але вона є добровільною.

Відповідність стандартам ISO 14000 необхідна в першу чергу з метою показати компаніям та громадськості відповідність системи екологічного менеджменту сучасним вимогам. Це все частіше стає важливою умовою для результативного маркетингу товарів та послуг як у нашій країні, так і за кордоном. Тому стимулом, що змушує організації вводити в роботу системи екологічного менеджменту, у більшості виникає потреба у придбанні сертифікації [26].

Однак побудова системи екологічного менеджменту відповідно зі стандартом ISO 14001 дає й інші переваги:

- удосконалення образу фірми у сфері виконання природо-охоронних вимог;
- економія ресурсів та енергії, включаючи направлені на заходи з охорони природи за рахунок більш результативного регулювання;
- можливість стати лідером на ринку еко продуктів;
- вдосконалення управлінської системи організації;
- інтерес у залученні високо-кваліфікованих кадрів.

1.4 Класифікація еко-готелів

В результаті вивчення специфіки різних еко-готелів доцільно виділити кілька типів аналізованих об'єктів, представлених у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація еко-готелів

Класифікаційна ознака	Різновид еко-готелю
Наявність еко-сертифікату	Сертифіковані
	Несертифіковані
Наявність еко-технологій	Еко-готелі повного типу
	Мають екологічні технології ресурсозбереження
	Не мають еко-технологій

Місце розташування	Розташовані в заповідниках та національних парках
	Розташовані в курортних зонах
	Розташовані в селах
	Розташовані в містах
Тип побудови	Будівлі, виконані у стилі сучасної чи класичної архітектури
	Традиційні житла: хата, шале, хата, хатина, курінь, намет, голку, чум, вігвам, юрта.
	Еко-будинки
	Кемпінги: наметові табори; літні дерев'яні будиночки
Екологічна обстановка	Використовують екологічно сертифіковані матеріали і речовини у будівництві, обробці, меблях, побутових засобах;
	Частково використовують екологічні матеріали;
	Екологічні матеріали, що не використовують.
Концепція харчування	Мають власні сади, пасіки, плодоовоче, фермерське господарство.
	Використовують екологічно сертифіковані продукти харчування не власного виробництва.
	Використовують продукти

	харчування та напівфабрикати масового виробництва.
Організація дозвілля з екологічною спрямованістю	Пропонують відвідування заповідних місць, екологічних маршрутів та стежок, спостереження за птахами та тваринами;
	Спелеотуризм; велосипедні маршрути;
	Пропонують як дозвілля традиційні народні промисли: полювання, риболовля, збирання, традиційне рукоділля;
	Що пропонують класичну анімацію, не пов'язану з екологією;
	Не мають анімаційних програм.
Наявність оздоровчих ресурсів інфраструктури	Унікальні оздоровчі ресурси, що мають: мінеральні, термальні води, лікувальні грязі;
	Що мають Wellness&SPA-зону, спеціалізовані програми омолодження та оздоровлення, майданчики для занять йогою;
	Мають стандартний набір оздоровчих послуг (лазня, спортзал, басейн, спортивні майданчики);
Наявність інформаційних технологій	Не мають інформаційних технологій по принциповій позиції / ЕКО-формат.
	Інноваційні засоби зв'язку, що мають,

	«розумні» інформаційні технології, новітнє обладнання, в тому, що дозволяють економити енерго-ресурси.
	Мають стандартний набір послуг зв'язку та обладнання.
	Не мають інформаційних технологій по принциповій позиції дотримання природного формату відпочинку.
«Зелена»пропаганда»	Активно просувають «зелені» ідеї;
	Просувають «зелені» ідеї іноді;
	Не мають програм екологічного виховання.

Готельний бізнес пов'язаний з наданням послуг у сфері готельності та орієнтований головним чином задоволення потреб туристів, у цьому числі відпочиваючих, які прибувають із діловими цілями та інших [28].

У концепції «зеленого будівництва» зниження використання природних ресурсів та збереження навколишнього середовища є не головними, хоч і важливими складовими. Основна ідея полягає в раціональному використанні ресурсів та застосування технологій, що дозволяють знизити експлуатаційні витрати споруд протягом усього життєвого циклу, з погляду споживаної енергії та використання матеріальних ресурсів.

В рамках дослідження програми з енергоефективного будівництва було спеціально збудовано будинок та прораховано вартість його життєвого циклу (загалом від 80 до 100 років). В результаті з'ясувалося, що за рахунок використання зелених технологій відбулося подорожчання будівництва на 10%, поді як економія коштів протягом життєвого циклу будівлі склала 47%.

Однак, незважаючи на всі переваги, не всі будівельні та девелоперські компанії можуть дозволити собі міжнародну сертифікацію. У середньому

вартість сертифікації за системою LEED для одного об'єкта площею від 10 тис. до 50 тис. кв. м становить від \$100 тис., за системою BREEAM – \$70 тис., плюс 15–20% закладається на роботу консультантів, які будуть вести цей проект.

Крім цього, на думку експертів, не всі рекомендації щодо систем LEED та BREEAM доцільно застосовувати в Україні. Наприклад, якщо в Німеччині використовують теплові насоси, то в Україні завжди ефективніше будуть автономні котельні – через вартість електроенергії, яка в кілька десятків разів дешевше [28].

Проте, незважаючи на всі перешкоди, з'являються нові рушійні сили розвитку зелених технологій, найчастіше, щоправда, адміністративні. Т

Таким чином, готель, як і будь-яке інші створені людиною будівництва, справляє певний ефект на екологію та здоров'я громадян, а отже, потрібно намагатися знизити цей вплив. Важливо зрозуміти, яке значення і які переваги може мати для керівництва, персоналу та гостей готелю турбота про природне середовище.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКО-ГОТЕЛІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

2.1 Характеристика основних міжнародних еко-готелів

Сучасні програми з турботою про навколишнє середовище включають економічне використання електроенергії, впровадження предметів побуту з можливістю неодноразового вживання, роздільного збору сміття, переробку відходів, перехід на енергозберігаючі лампочки. Відомі готельні мережі все більше впроваджують використання екологічно чистих заходів. Наприклад, мережа готелів «Рейкардс» замість використання одноразових поліетиленових мішків для брудної білизни, беруть пакети з екологічно чистого матеріалу, здатного довго не зношуватися навіть після кількох прань. Важко перероблений одноразовий пластик тепер йде на задній план, а традиційні екологічні тканини стають на перше місце [5, с. 85].

Зросла в цілому і свідомість співробітників та керівництва готелів, початківців усвідомлювати всю важливість економічної витрати енергії. Багато готелів розміщують у своїх номерах невеликі картки з проханням до постояльців використовувати постільну білизну та рушники повторно, а не здавати їх у прання вже після першого застосування. Такі невеликі таблички в номерах здаються малоефективними. Проте експерти кажуть, що повсюдне поширення в готелях подібних табличок здатне суттєво скоротити не економічне витрати водних ресурсів та зменшити кількість сміття. Експерти вважали, що готель з номерним фондом у 150 номерів зможе зберегти 70 тисяч літрів води та 480 літрів миючих засобів, якщо в номерах розміщуватимуть картки, які закликають постояльців використовувати рушники та постільна білизна повторно.

Готельна мережа «Марріотт» повідомила про те, що, за рахунок програми повторного використання білизни, вдалося на 18 відсотків скоротити витрати своїх готелів на гарячу воду та каналізацію.

Існують системи стандартизації для готелів, які підтримують чистоту довкілля. Одним із них є «Зелений ключ» - міжнародний знак якості, що присуджується готелям за досягнення у галузі захисту довкілля. Щоб отримати еко-сертифікат, готель повинен відповідати п'ятдесяти обов'язковим критеріям і бажано, ще цілій низці рекомендованих. Критерії включають кілька напрямів: екологічний менеджмент, участь співробітників, інформація для гостей, енергоспоживання, водоспоживання, прибирання та прання, керування відходами, ландшафт та автостоянки, природоохоронна діяльність тощо.

Для сертифікації еко-готелів існує також авторитетна система «Лідерство в енергетичному та екологічному проектуванні». Сертифікат LEED можуть отримати лише екологічно безпечні споруди. Об'єктивний, загально-відомий у всьому світі рейтинг LEED покладається на економію енергії та води, а також на екологічно безпечну сировину. Підприємствам, що зберігають природне середовище, в Європі, Північній Америці та інших країнах світу надають еко-лейбли, особливі «Знаки екологічної якості», які можна отримати лише після процесу сертифікації, протягом якої готель має підтвердити те, що він враховує всі критерії охорони довкілля. З 2003 року європейські готелі можуть претендувати на Європейський еко-лейбл – синьо-зелений «Квітка ЕС», що віділяє товари та послуги, що не шкодять навколишньому середовищу. З 2004-го багато засобів розміщення в Америці прагнуть отримання сертифіката «LEED» [5, с. 86].

Основою для більшості існуючих систем сертифікації є стандарт управління природокористуванням ISO 14001, прийнятий Міжнародною асоціацією зі стандартизації у 1991 р. Для того щоб відповідати його вимогам, підприємство зобов'язане підтвердити, що проводить спеціальну політику щодо охорони навколишнього середовища. Цей стандарт - це той мінімум, якого має дотримуватись кожна організація, щоб не завдавати шкоди навколишньому середовищу, та для отримання звання готелю, виступаючого на захист екології, потрібно підтвердити відповідність цьому стандарту.

Сертифікація сталого туризму (CST) - одна з провідних і найбільш результативних у сфері запровадження досвіду екотуризму в Америці. Їй удалося створити власний ринок у вигляді складання державних заходів щодо екологічного менеджменту та їх активного поширення. Навіть незважаючи на те, що вона, загалом, орієнтована на сферу туризму, проходять її переважно засоби розміщення [25].

Для того, щоб готелю було присвоєно знак еко-якості, готельне підприємство має мінімізувати збитки навколишньому середовищу, а експерти у свою чергу дадуть оцінку соціально-економічного ефекту від роботи організації у конкретному регіоні, проведуть опитування гостей та персоналу. Будь-яка ознака визначає великий спектр дій, і система своєю чергою виходить широко поширеною. Сертифікація проводиться безкоштовно.

На даний час у Європі та США функціонують та приймають гостей сотні екологічно-чистих готелів, котрі відповідають всім цим вимогам. Серед найбільш відомих можна виокремити такі:

- Sunwing Resort Kallithea (Греція, о. Родос);
- Jardim Atlântico (Португалія, о. Мадейра);
- Coworth Park (Великобританія);
- The Orchard Garden Hotel (США, Сан-Франциско);
- Proximity Hotel (США, штат Північна Кароліна);
- Alila Villas Soori (Балі, Індонезія) та інші.

Одними з найбільш авторитетних систем для сертифікації готелів слід назвати такі: Green Globe (Великобританія), Green Key (Данія), NAC Green Leaf (Канада) Touristik Union International (TUI) (Німеччина) та інші. Велика кількість готелів світі здійснюють сертифікацію також за стандартом LEED. Ні для кого не є секретом те, що запровадження екологічних технологій – процес достатньо витратний, саме з цієї причини українські готелі протягом довгого часу значно відставали від західних та східних колег, які мають слова «стійкий» і «зелений» вже давно закріпилися у діловому лексиконі. Але крім суто

економічного чинника є ще кілька аспектів на користь переходу на екологічний сервіс [25]:

- Економічно-правильна екологічна політика в закладах готельного підприємства призведе до економії грошових засобів. До прикладу, дорожчі від звичайних енергозберігаючі лампочки, через деякий час скоротять на 20-40% витрати на електроенергію.
- Можна згадати безліч способів економії коштів - використання безводних змивних бачків у туалетах, економічних посудомийних машин, енергозберігаючих ламп, датчиків руху, що включають світло у приміщенні тільки тоді, коли там хтось знаходиться. Багато готелів пропонують гостям самим визначати, коли змінити рушник та постільна білизна - це може дозволити значно заощадити на пральних порошках та воді, і як наслідок, дозволить скоротити витрати.
- Екологічна політика, сертифікати, що свідчать що відповідно до міжнародних стандартів — це ще й відмінний маркетинговий хід, що цілком природно - мандрівник, вибираючи із двох приблизно однакових варіантів, ніколи не ризикуватиме і віддасть перевагу більш надійному готелю.
- Екологічні програми – ефективний засіб підвищення мотивації персоналу. Багато компаній відправляють заощаджені в процесі реалізації екологічного менеджменту кошти на виплату заробітної плати співробітникам. Працівник, знаючи, що від успішного втілення тієї чи іншої програми (в даному випадку, «зеленої») у нього буде реальна вигода, сам буде прагнути до якісного виконання своєї частини роботи для досягнення цілі [25].
- За останню чверть століття відзначається зміна вимог мандрівників, багато з яких стали звертати увагу на те, як дбають про екологію в готелі, який він обирає. Якщо гості дізнаються, що пляшки, що викидаються, банки і папір вирушають на переробку, а не на звалище, якщо вони знатимуть, що в ресторані подається їжа з органічних (але не генетично

модифікованих) продуктів, а для перевезення використовувався автобус з екологічним двигуном, це, безумовно, суттєво додасть йому переваг перед іншими готелями. Багато гостей, однак, вибирають готель в залежності від розташування, зручності та обслуговування, а для ділових мандрівників у край важлива інфраструктура. Реалізація екологічних ініціатив у цьому плані буде грати куди меншу роль, але як додаткова перевага, звичайно ж, не зашкодить [25].

- Один із найважливіших доводів для реалізації програми сталого розвитку – це відповідність до нормативних вимог.
- Мінімізація ризиків. Раніше стратегія управління ризиками у готелях включала безпеку та охорону здоров'я - контроль якості продуктів харчування та води, боротьбу зі шкідниками, пожежну безпеку, захист від стихійних лих, профілактику спалахів захворювань та охорону безпеки гостей.

Зараз цей список можна поповнити ще й наступними екологічними пунктами:

- зменшення забруднення води та ґрунту;
- зниження навантаження на атмосферу, зниження рівня шуму;
- ведення підприємством готельної індустрії природо-охоронної діяльності;
- проведення грамотної політики щодо відходів [34].

Багато найбільших готельних мереж беруть участь у закупівлях обладнання, продуктів для ресторанів тощо. Тільки якщо постачальники мають потрібні екологічні сертифікати. Успішним прикладом щодо скорочення витрат на житлово-комунальні послуги в рамках проведення екологічного менеджменту та сертифікації якості є компанія Hilton WorldWide, яка зробила стійкий розвиток одним із стандартів бренду. Сертифікація за стандартами ISO 9001, 14001 та курс на безперервне покращення щорічних результатів сталого розвитку дозволив у 2010 році заощадити компанії понад 74 млн. доларів на комунальні витрати завдяки скороченню енергоспоживання на 6,6%;

скорочення вуглецевих викидів на 7,8%; скорочення відходів виробництва на 19%; та скорочення споживання води на 3,8% [34].

Люди, здебільшого небайдужі до проблем екології, а 90% з них готові платити трохи більше за «зелені» товари та послуги. Екологічні готелі стали відповіддю на високу затребуваність відпочинку природної місцевості, що проглядається на готельному ринку в останні три десятиліття років. Останнім часом еко-готелі стають все популярнішими. На Міжнародній конференції, у 2010 році, було вирішено надавати еко-готелям сертифікат міжнародного рівня під назвою «Листок життя». Незважаючи на те, що привести готель до екологічних стандартів найчастіше виявляється недешево, навіть для готелів Європи.

У готелях гостям має пропонуватись гігієнічні приладдя, упаковка яких виготовлена з біорозкладного пластику, замість пластикових склянок використовуються картонні, а також в готелі мають бути спеціальні зони для некурців, а на відвідувачів, що курять, розрахована лише половина номерів готелю. Незважаючи на те, що для приведення готелю відповідно до екостандартів доведеться заплатити досить велику суму.

Міжнародна програма «Green Key» об'єднує понад 1800 готелів у 36 країнах світу. Головна мета програми – проведення екологічної сертифікації готелів, кемпінгів, будинків відпочинку, також підвищення екологічної свідомості співробітників готелів, підвищення комфортного відпочинку та створення сприятливого довкілля у вибраному районі. «Green Key» є неурядовою, некомерційною, незалежною програмою, вона визнається та підтримується Всесвітньою туристичною організацією та Програмою організації об'єднаних націй з навколишнього середовища [34].

Деякі готелі українські готелі пройшли сертифікацію міжнародної організації «Green Key» та отримали відповідний знак екологічної якості.

Як відомо, особливість еко-готелю сертифікації «Green Key» складається з декількох компонентів - економія водних ресурсів, енерго-ресурсів, запровадження в готельному підприємстві різноманітних програм, що

дозволять знизити показники спожитку електро-енергії або позитивно впливатимуть на екологічний стан. Крім цього, такі програми мають оцінити спеціальні організації чи комісії компетентних спеціалістів, і відповідно внести кінцеве рішення, чи можна вважати дане готельне господарство еко-готелем. З цієї причини рівень довіри споживача до такого роду інформації залишається дуже низьким. Споживачу важлива достовірність інформації, що надається, заснована на реальних оцінках якості, а не на тих, що заявляється. Оцінити якість готельних послуг є можливим або на власному досвіді, або вивчивши відгуки клієнтів, які випробували їх на собі [12, с. 29].

Екологічні готелі з'явилися як результат підвищеного попиту на відпочинок у природному середовищі, що проявляється на ринку готельних послуг останні тридцять років. Наразі екологічні засоби розміщення стають все більш популярними та відкриваються по всьому світу.

Дедалі більше туристів намагаються замовити номер в еко-готелі. Ціни на проживання в еко-готелях, звичайно, вважаються далеко не дешевими, тому що є особливі вимоги, яким повинен відповідати готель під час будівництва та експлуатації.

Генеральний директор «BtG Event Solutions» вважає, що бути еко-готелем не тільки сучасно, а й вигідно, бо завдяки інноваційним розробкам можна значно зменшити витрати. Крім цього, у еко-готелів є можливість залучити додаткових клієнтів. Україна поступово вступає у світове «зелене співтовариство», тому зараз дуже важлива увага українських підприємців до екологічної тематики. Концепція екологічного засобу розміщення не є набором узгоджених рішень клієнта та еколога, а цілком і повністю продуманими способами життя у гармонії з навколишнім світом. В цій системі немає місця розбіжностям. Вона є системою зовсім іншого мислення людини, яка дає можливість не тільки берегти навколишнє середовище, а й суттєво знизити витрати на виробництві.

2.2 Аналіз діяльності еко-готелів Європи

Перший екомаркований готель у Європейському союзі – Санвін Різот Каліті, побудована в 2003 році, розташувалася на острові Родос у Греції, а перший готель з маркуванням «еко» - Жардім Атлантико, на Піренейському півострові в Іспанії.

Найзеленіший готель у світі побудований наприкінці 2009 року в Копенгагені. – це Крон Плаза Копенгаген Таге. Він являє собою 85-метрову будівлю, фасад якого обладнаний найбільшими сонячними батареями. Система охолодження та нагрівання на ґрунтовій воді зменшує енергію, використовувану в готелі для нагрівання та охолодження [16, с. 739].

Наприкінці 20 століття вчені заговорили про негативний вплив людини на природне середовище, що стало стимулом до появи нового напрямку – екологічного туризму. Стали популярними готелі, що поєднують у собі турботу про екологію та здоров'я громадян.

Основною рисою, що відрізняє готельне господарство з статусом «еко» полягає в тому, що даний готель знаходиться в заповідній природній зоні і всі системи в ньому функціонують за принципами гармонійного сусідства з природними ресурсами, не засмічує природне середовище продуктами «готельної» життєдіяльності. Проте, навіть в урбанізованих міських територіях та мегаполісах функціонують готельні господарства, котрі забезпечують своїм гостям 100 % очищену воду, для харчування використовують продукти з позначкою «органік» та в оздобленні ними використані тільки природні матеріали [16, с. 740].

Зокрема, в Англії перший екологічний готель з'явився порівняно нещодавно. Готель хоч і займає близько 20 гектарів, 4 з них віддано під парк, в якому вирощують вербу. У комплексі, який включає 30 номерів у головній будівлі та 40 у котеджах, є свій кінно-спортивний центр з стайнями, а також спа-салон, в якому використовуються тільки натуральні матеріали. Також при

будівництві еко-готелю використовувалися інноваційні технології «зеленого будівництва» та енергозбереження.

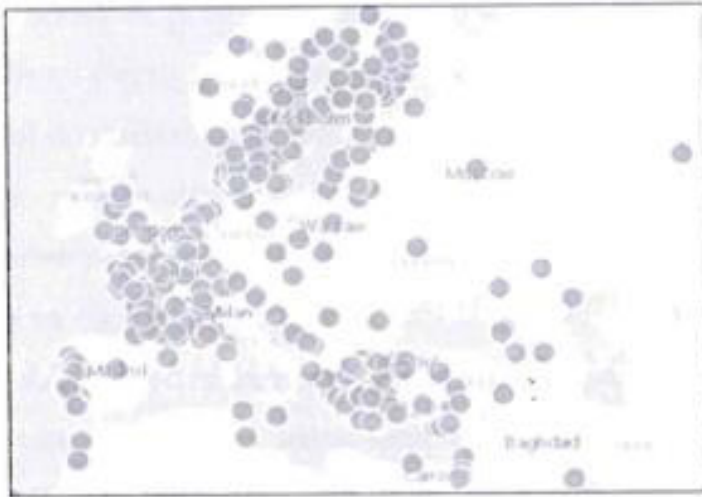

Рис. 2. 1. Готелі Європи, які отримали сертифікат «Зелений ключ» у 2020 році

У розвинених країнах, переважно в Європі, готелі, які роблять внесок у збереження та підтримання захисту навколишнього середовища, зазвичай мають еко-маркування - знак, яким постояльці легко можуть зрозуміти, чи є готель екологічно орієнтований чи ні. Асоціація еко-готелів на сьогоднішній момент друкує великі каталоги екологічної продукції для готелів. Для зменшення впливу на природне середовище, для початку потрібно лише поставити в номерах спеціальні дозатори, що зменшують витрату мила, придбати перемикачі для зливних бачків унітазів, що контролюють витрати води [9].

Сьогодні великі готельні мережі (14 мереж), починаючи від Маріот, Хілтон, Старвуд та Хайатт є готелями, що підтримують програми «Hotel Carbon Measurement Initiative», котра має за мету мінімізацію обсягу вироблення готелем викидів вуглекислого газу. Не залишається осторонь готельна мережа світового масштабу «4 сезони», котра висаджує щорік понад мільйонів дерев у 35 країнах світу, і цим самим демонструє власну відданість еко-ініціативі.

Для розуміння конкретної методології еко-оптимізації необхідно розглянути діяльність низки готельних мереж та незалежних готелів, по-справжньому інноваційно та різнобічно підходять до цієї теми. Насправді вже значна кількість підприємств гостинності у світі використовує ті чи інші елементи екологічної оптимізації, як мінімум, пов'язані із скороченням енергоспоживання. Однак варто відзначити ряд компаній, що по-справжньому послідовно і масштабно реалізують свою екологічну політику [9].

Готельна мережа LaMeridien (бренд компанії Marriott International), що складається з сотні готелів, розташованих у п'ятдесяти країнах світу, протягом останніх десяти років послідовно втілювала програму скорочення витрати електрики та води на 30% та 20% відповідно. Крім цього, на підприємствах мережі, що безпосередньо стикаються з дикою природою, практикується використання при будівництві та оздобленні готелів натуральних матеріалів.

Також ведеться постійна просвітницька діяльність серед співробітників та гостей готелів мережі, спрямована на ідею безпеки локального природного балансу, недоторканності флори, фауни та ландшафту. Marriott International також у роботі всіх своїх підприємств дотримується та декларує основні принципи дбайливого та розумного ставлення до використання ресурсів, мінімізації впливу на навколишнє середовище. Декількома підприємствами мережі на території США отримано сертифікати екологічної відповідності в енергоефективності – LEED [8]. Завдяки використанню найпростішого методу – розміщення у номерах карток із закликом до гостей повторно використовувати постільну білизну та рушники, мережа Marriott скоротила свої експлуатаційні витрати на гаряче водопостачання та каналізацію майже на 20%. Велика міжнародна готельна компанія Four Seasons в рамках усієї мережі, що складається з більш ніж сімдесяти готелів та курортів, крім декларування та прямування принципів економії та безпеки, будівництва з натуральних матеріалів, діяльно та активно реалізує принципи відновлення навколишнього середовища [9].

Представники цієї компанії висаджують щорічно мільйони дерев у більше, ніж у тридцяти країнах світу. Сьогодні на невеликих експериментальних полігонах підприємств індустрії гостинності реалізуються сміливі та масштабні проекти екологічної оптимізації досягаються дуже вражаючих результатів. Практично перевірено, що встановивши до сотні сонячних батарей як електрогенеруючих, так і тих, що використовують тепло сонця для нагріву води, можна без втрат як обслуговування та комфорт заощадити майже половину електроенергії і третину об'єму води, що витрачається.

На основі даних статистичних опитувань, де 74% респондентів готові заплатити за товари більше, якщо за їх виробництва немає негативного впливу на довкілля, а також аналізуючи дані сайтів бронювання, можна стверджувати, незважаючи на економічний спад, люди зацікавлені у вирішенні проблем навколишнього середовища та готові переплачувати за «зелені» продукти та послуги. З економічного погляду це означає, що з урахуванням значних витрат за використання «зелених» технологій у готель, що пройшов екологічну сертифікацію, може дозволити собі, не побоюючись відтоку клієнтів, підняти вартість послуг на певний відсоток в порівнянні з попереднім періодом. Екологічний статус сприятиме залученню сегмента соціально-відповідальних туристів (часто тих, у кого рівень доходу та освіти вищий за середній) і відсутності страху перед падінням попиту за рахунок компенсації підвищення вартості послуг [10].

Тим самим можна стверджувати, що на сучасному ринку готельних послуг розробка власної стратегії зниження збитків екологічного середовища, постійне вдосконалення підходу до проблеми екологізації буде набирати актуальність та охоплення. Що вже виявляється у добровільній сертифікації, впровадженні нових екологічних стандартів та брендів компаній, а також застосування нових інноваційних «зелених» технологій.

2.3 Стратегії розвитку екологічного туризму у міжнародній практиці

В найближчій перспективі екологічний характер послуг готельних підприємств бкде одним з головних критеріїв для вибору. Маркетологами досить давно та з успіхом використовується екологічна тема, для того, щоб більш вигідно виділитись з-поміж конкурентних підприємств.

Це допоможе залучати більше заможних клієнтів, котрі свідомо обирають готелі типу «еко», не зважаючи на досить підвищену цінову поліку.

1) У зв'язку з постійно зростаючим по всьому світу попитом на екологічну продукцію та занепокоєнням про стан природного середовища перед керуючими особами та іншим персоналом готелю постає питання про впровадження екологічного менеджменту в процес надання послуг, як новий вид конкурентної переваги [21, с. 502].

2) На даний час готельні підприємства здійснюють екологізацію своїх послуг на добровільній основі, то з роками, як прогнозують експерти, вимоги посиляться – тоді у вигідному становищі опиняться готелі, які вже реалізували програму з екологізації готелю.

3) На даний момент вирішується питання не лише впровадження екологічних програм у вже побудованих готелях, але й нові технології, а саме дотримання еко-норм на самому початку при проектуванні та будівництві.

На жаль, багато несумлінних компаній безпідставно використовують екологічну тему в рекламі своєї продукції та послуг, це сумне явище зветься «грінвошинг» (greenwashing, з англ. – зелений камуфляж) [9]. Для протидії подібним виробникам товарів та послуги існують різні системи та організації еко-сертифікації та менеджменту, як міжнародного, так і локального рівня, об'єднуючі компанії, всерйоз зацікавлені екологічною безпекою та дорожать своєю репутацією. Учасники цих систем та організацій добровільно проходять відповідні процедури екологічного аудиту та сертифікації, що дають у разі успішного проходження права використовувати відповідне екологічне маркування

Вирізняють такі аспекти екологічної політики підприємства:

1. Підприємство визначає свою екологічну політику та приймає на себе зобов'язання щодо системи управління довкіллям. При цьому починати потрібно з того, що приносить явну користь, наприклад, з більш ефективного використання сировинних ресурсів та матеріалів [21, с. 503].
 2. Політика має бути достатньо ясною, щоб її могли зрозуміти зацікавлені особи; вона повинна постійно аналізуватися та переглядатися, щоб знати про її результати та необхідні зміни.
 3. Підприємство має розробити план виконання своєї екологічної програми. При цьому управління навколишнім середовищем включає: облік екологічних факторів та пов'язаних з ними впливів на навколишнє середовище; вимоги законодавчих актів та нормативних документів; критерії оцінки екологічної результативності тощо.
 4. Для ефективної реалізації підприємству необхідно створити можливості та механізми підтримки, необхідні для здійснення екологічної політики. Для того, щоб досягти цільових показників, підприємство має націлити на це персонал, ресурси та структуру, розробити стратегію дій, а також систему відповідальності та звітності.
 5. Підприємство має не забувати контролювати та проводити оцінку своєї екологічної результативності.
 6. Підприємство має своєчасно аналізувати та постійно удосконалити систему управління довкіллям, щоб підвищувати екологічну результативність. Керівна ланка організації має проводити аналіз системи екологічної політики, щоб гарантувати її постійну результативність та стикування із зазначеними параметрами. Аналіз має бути великим, щоб враховувати ступінь впливу на природне середовище всіх видів діяльності чи послуг підприємства.
- З вивчення зарубіжного досвіду впровадження концепції Eco Friendly можна виділити ряд найбільш традиційних технологій, готельних підприємств, що використовуються в рамках природоохоронної діяльності підприємств:
- використання енергозберігаючих технологій у готелі;

- широке застосування екологічних матеріалів для будівельних та оздоблювальних робіт;
- використання в SPA-центрах готелів органічної косметики;
- органічного харчування;
- зниження навантаження на навколишнє середовище шляхом обмеження використання пральних та миючих засобів у готелі, у тому числі за рахунок популяризації принципів захисту навколишнього середовища серед гостей готелю;
- грамотна політика збору та утилізації [21, с. 504].

Перші три вимоги є основними і мають бути обов'язково відображені в екологічній політиці будь-якої організації. Без них немає сенсу говорити про відповідність системи управління довкіллям вимогам ISO 14001. Екологічна політика, як правило, містить такі основні положення:

- відповідність вимогам нормативних правових актів щодо охорони довкілля;
- мінімізація впливу на довкілля шляхом проведення превентивних заходів на етапах планування, проектування;
- врахування параметрів життєвого циклу продукції;
- запобігання забрудненню, зменшення кількості викидів, скидів, відходів, зниження витрат матеріальних та енергетичних ресурсів, повторне використання відходів;
- навчання кадрів та підвищення кваліфікації;
- обмін досвідом у галузі охорони навколишнього середовища;
- співробітництво із зацікавленими сторонами з метою охорони довкілля;
- підтримка діяльності з впровадження екологічної політики у організації постачальників.

Дуже важливо, щоб положення екологічної політики були реальними, досяжними, зрозумілими персоналу організації та всім зацікавленим сторонам.

РОЗДІЛ 3.

РОЗВИТОК ЕКО-ГОТЕЛІВ В УКРАЇНІ

3.1 Особливості розвитку еко-готелів в Україні

Екологізація означає, що готель стає більш обізнаним з екологічними проблемами. Зелені готелі зосереджені на збереженні чистоти гармонії в природі для покращення природного балансу життя. Зі стрімким зростанням населення світу зростає актуальність охорони навколишнього середовища та збереження природних ресурсів. Екологічні готелі з'явилися як наслідок підвищеного попиту на відпочинок на природі, який сформувався на готельному ринку в перші два десятиліття.

Сьогодні екологічні готелі стають все більш популярними і відкриваються повсюдно. Деякі з них пропонують послуги в мегаполісах, забезпечуючи гостей 100% чистою водою, продуктами харчування та харчовими матеріалами кімнатної придатності. Соціологічні дослідження показали, що люди готові доплачувати за екологічну чистоту, і сприяли просуванню екологічних ідей у готельному господарстві. Так, опитування, проведене в Корнельському університеті під час останньої економічної кризи, показало, що, незважаючи на рецесію, люди не забувають про проблеми навколишнього середовища і готові платити більше за «зелені» продукти та послуги [31].

Згідно з опитуванням, проведеним європейською компанією, цікавість туристів до еко-готелів зростає. В опитуванні взяли участь 66 тисяч гостей, які проживали в готелях Північної Америки протягом 2019-2020 років. Дослідження показало, що значно підвищилася обізнаність відвідувачів про екологічні ініціативи в готелях (66% у 2020 році порівняно з 57% у 2019 році), 72% клієнтів залучені до екологічних програм, організованих готелями. Попит породжує пропозицію, і еко-готелі вже підкорили багато країн Європи та Америки і поступово, але дуже повільно, зароджуються в Україні [36, с. 662].

Протягом останніх років готельний ринок України активно розвивається. У рамках підготовки до Євро-2012 було збудовано та побудовано багато готелів. В результаті проблема розкішних готелів майже вирішена, а ось еко-готелів не вистачає. Хоча Україна має достатні еко-туристичні ресурси, використання яких закономірно призведе до інтенсифікації розвитку інфраструктури та територіальної організації екотуристичної діяльності. Тому основним завданням є визначення причин гальмування озеленення місцевих готелів та можливостей їх усунення.

Україна поступово йде до адаптації технічних регламентів до вимог ЄС, де державні обов'язкові вимоги поєднуються з системою добровільної сертифікації, що відповідає вимогам уніфікованих міжнародних та європейських стандартів. Система екологічної сертифікації в Україні почала розвиватися значно пізніше, ніж у ЄС, США, Канаді, Японії, але має певні досягнення [38].

Україна була першою країною на території колишнього Радянського Союзу, яка почала розвивати систему екологічної сертифікації та маркування відповідно до міжнародних стандартів ISO 14000. Україна приєдналася до Global Ecolabelling Network – міжнародної організації, яка об'єднує 27 систем сертифікації 60 країн та 43 гармонізованих стандарти екологічних товарів і послуг. Єврокомісія для надання статусу екологічного готелю вимагає дотримання 37 критеріїв і 21 умови. Проте добровільна екологічна сертифікація та велика кількість умов для отримання цього сертифікату стають перешкодою для появи в Україні достатньої кількості еко-готелів. Готельєри не прагнуть отримати екологічний сертифікат, оскільки ця процедура потребує не лише додаткових витрат, а й суттєвої зміни мислення, концептуально нових підходів до організації діяльності. Але як показує практика зарубіжних готелів, витрати на екологізацію окупаються менш ніж за 5 років [38].

Статус еко-готелю можуть отримати ті, хто економить електроенергію, опалення та воду; які сортують своє сміття та заохочують своїх гостей допомогти захистити довкілля. Наприклад, системи ключ-карт автоматично

вимикають електрику, коли номери звільняються, і таким чином уникають марного споживання електроенергії (телевізор, світло...). Ці та багато інших інновацій допомагають еко-готелям використовувати менше води та електроенергії, ніж інші готелі. Хоча в Україні процес екологізації готелів має певні проблеми, але серед них можна виділити основних гравців.

У 2011 році готельний комплекс «Артеміда» (тимчасово окупована АР Крим, Ялта, с. Понізівка) став першим в Україні закладом тимчасового розміщення, який сертифікований за міжнародним екологічним стандартом ISO 14024. У готелі використовуються енергозберігаючі лампи та кондиціонери. система / опал. Також використовується програма економії прісної води, стічні води очищаються спеціальною установкою без використання хімікатів. Купують електрообладнання та комп'ютери класу «А», «А+», в складі комплексу є спеціальна система для економії паперу. Цей готель пропонує всім гостям екологічну їжу від місцевих виробників.

Першим екосертифікованим готелем в Україні за програмою екологічної сертифікації готелів і курортів «Зелений Ключ» став готель Radisson Blu у Києві.

Ще один відомий еко-готель «ШишкіNN»⁸ з турецькою лазнею розташований на березі озера, біля соснового лісу в екологічно чистій місцевості в селі Снов'янка Чернігівської області. Готель розташований в екологічно чистому районі і використовує екологічно чисті матеріали для оформлення номерів [14].

Еко-готель «Friend House» розташований на ділянці площею 3 га в лісокурортній зоні на березі річки Орель, в 30 км від Дніпропетровська. Це одноповерхова група будівель з відкритими дворами, паркінгом, терасами, садово-парковими зонами (загальна площа 1750 кв.м). У процесі розміщення використовувався інеологічний аналіз регіону з урахуванням концепції енергоінформаційного поля Землі. Це простір, відображений у деталях, оточений дикою природою. У цьому проекті використовувалися виключно екологічно нешкідливі матеріали: глина, очерет і дерево. Каркаси конструкції виготовлені з

дерева та черепашника. Кокони кімнати об'єднані плитою даху. Це найвідоміші еко-готелі в Україні [14].

Найбільшою кількістю екоготелів славиться Західна Україна, Черкаська і Полтавська області. У Карпатах екоготель в с. Ізки в зимову пору року може запропонувати катання на лижах, лазню та чан. Також тут можна замовити велотури, виїзні екскурсії, катання на конях, квадроциклах, піші й кінні екскурсії, масаж, мед з власної пасіки та ін. Ще один екоготель знаходиться в с. Орів Львівської області. Тут пропонують купання в озерах і вилов форелі, відвідання майстерні народних ремесел (гончарство, ковальство, столярство, випалювання по дереву), тир (стрільба з лука, страйкбол), прокат спорядження (пейнтбол, гірські та бігові лижі, сноуборди, ковзани, клюшки, снігоступи). Заклади такого типу розміщені подалі від міст та мегаполісів і розраховані насамперед на місцян. Сільські жителі надають значний перелік послуг для відпочинку туристам, цим самим забезпечуючи свою зайнятість [33, с. 156].

У більшості випадків вони використовують природні матеріали для будівництва та проектування будівель, виробництва органічних продуктів харчування, розміщення в екологічно чистих природних зонах, щоб показати свою екологічну спрямованість. В ідеалі все це має доповнюватися інноваційними технологічними системами збереження природних ресурсів. Готелі України також використовують інші методи озеленення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Поради щодо екологізації готелю

ЕНЕРГОМЕ НЕДЖМЕНТ	ЗБЕРЕЖЕН НЯ ВОДИ	ПОКРАЩ ЕННЯ IAQ	ЗМЕНШЕНН Я ВІДХОДІВ І ПЕРЕРОБКА
Lobbies & Public Areas:			
Встановлення енергоефективного освітлення у холах, санвузлах та	Використовуйте унітази з низьким потоком води, аератори для кранів і безконтактні змішувачі	Стратегічно розмістіть вхідні килимки, щоб бруд не потрапляв будівля.	Переконайтеся, що сміттеві баки доступні для загального користування.

коридорах	У ванних кімнатах.	Встановіть тверду деревину або пружну підлогу, щоб зменшити частки та алергени, які зазвичай потрапляють у килим. Укажіть зелені фарби та настінних покриттів.	Використовуйте сушарки для рук у громадських туалетах. Надішліть клієнтам інформацію про виписку електронною поштою, щоб уникнути непотрібного друку.
Номери:			
Коли в кімнаті немає людей, переконайтеся, що штори закриті, світло вимкнено, а системи кондиціонування встановлено вищу температуру. Встановлюйте тільки енергоефективні електроприлади. Забезпечте гостей кімнатними термостатами. Встановити датчики присутності. Заохочуйте прибиральників піти вимкнути телевізор під час підготовки кімнат.	Використовуйте картки повторного використання в рушниках/простирадл, щоб скоротити кількість прання. В гостьових ванних кімнатах установіть унітази та душові кабінки з низьким потоком, аератори для змішувачів та безконтактні змішувачі. Розвісьте таблички, які заохочують гостей приймати короткий душ.	Використовуйте бавовняну, бамбукову або іншу натуральну постільну білизну, рушники та штори. Вкажіть зелені фарби та покриття для стін. Уникайте використання освіжувачів повітря.	У кожній кімнаті є контейнери для сміття. Не кладіть газети біля кожних дверей – тримайте їх у холі чи ідальні. Використовуйте дозатори мила/шампуню у ванній кімнаті замість окремих пляшок. Канцтовари готелю надаються лише за запитом. Не вистилайте смітєві баки поліетиленовими пакетами.

Зараз в Україні є кілька різних еко-регіонів. Найпопулярнішим був тимчасово окупована територія півостріву Крим, розташований на північному узбережжі Чорного моря. Тут у великій різноманітності пропонуються піші,

велосипедні та кінні прогулянки. Тому це дуже доречне місце для будівництва еко-хотелів.

Карпати також є регіоном з великим екоресурсом. Карпати вважаються Зеленою перлиною України. Це один з найпопулярніших курортів і туристичних центрів країни. Чудове поєднання природних зон, лісів, луків, пастухів і людей, які живуть у гармонії з природою, робить гори такими привабливими для туристів. Це місце з самотньою природою території, красою її альпійських лук і лісів, бурхливими річками і гірськими озерами, м'яким кліматом, цілющими мінеральними джерелами, пам'ятками історії та архітектури є найкращим місцем для розвитку інфраструктури еко-готелів [33, с. 156].

Екологічні та соціоекологічні готелі альтернативні, але взаємовигідні; через гостинність вони формують кращі стосунки з місцевими громадами та, зрештою, забезпечують найкращі враження для мандрівників. Розбудова екологічних готелів є перспективним напрямком в індустрії гостинності України. Зокрема, за останні роки в Україні відбувся значний прогрес у запровадженні екологічної сертифікації підприємств готельного господарства. Державна влада дозволила ввести «Зелений ключ», міжнародну програму екологічної сертифікації готелів і курортів, один із п'яти проектів міжнародної неурядової незалежної організації «Фундація екологічної освіти», а також вони запроваджено державну атестацію, розроблену інформаційним центром «Зелене досьє» [29].

Таблиця 3.2

Об'єкти розміщення в Україні, які отримали екосертифікат Green Key

Місцевість	Підприємства готельного господарства
м. Київ та Київська область	Maison Blanche (Mytnitsa) Ecohouse; Maison Blanche (Berezovka) Ecohouse; Hotel Galera; Park Inn by Radisson Kyiv Troyitska; Radisson Blu Hotel Kyiv; InterContinental;

велосипедні та кінні прогулянки. Тому це дуже доречне місце для будівництва еко-хотелів.

Карпати також є регіоном з великим екоресурсом. Карпати вважаються Зеленою перлиною України. Це один з найпопулярніших курортів і туристичних центрів країни. Чудове поєднання природних зон, лісів, луків, пастухів і людей, які живуть у гармонії з природою, робить гори такими привабливими для туристів. Це місце з самобутньою природою території, красою її альпійських лук і лісів, бурхливими річками і гірськими озерами, м'яким кліматом, цілющими мінеральними джерелами, пам'ятками історії та архітектури є найкращим місцем для розвитку інфраструктури еко-готелів [33, с. 156].

Екологічні та соціоекологічні готелі альтернативні, але взаємовигідні; через гостинність вони формують кращі стосунки з місцевими громадами та, зрештою, забезпечують найкращі враження для мандрівників. Розбудова екологічних готелів є перспективним напрямком в індустрії гостинності України. Зокрема, за останні роки в Україні відбувся значний прогрес у запровадженні екологічної сертифікації підприємств готельного господарства. Державна влада дозволила ввести «Зелений ключ», міжнародну програму екологічної сертифікації готелів і курортів, один із п'яти проектів міжнародної неурядової незалежної організації «Фундація екологічної освіти», а також вони запроваджено державну атестацію, розроблену інформаційним центром «Зелене досьє» [29].

Таблиця 3.2

Об'єкти розміщення в Україні, які отримали екосертифікат Green Key

Місцевість	Підприємства готельного господарства
м. Київ та Київська область	Maison Blanche (Mytnitsa) Ecohouse; Maison Blanche (Berezovka) Ecohouse; Hotel Galera; Park Inn by Radisson Kyiv Troyitska; Radisson Blu Hotel Kyiv; InterContinental;

Отже, найбільше еко-готелів знаходиться в Київській області, 10 областей мають по одному еко-готелю, а 13 областей не мають жодного. Кількість еко-готелів невелика, хоча екологічні послуги є значною перевагою для залучення відвідувачів. Незважаючи на добровільну екологічну сертифікацію в Україні, готельєри повинні розуміти, що проходження міжнародної сертифікації на відповідність міжнародним стандартам ISO 14024 дає можливість отримати сертифікат акредитації, який визнається у 27 країнах світу. Готелі отримують документальне підтвердження, яке можна ефективно використовувати в заявках на маркетинг і збільшення завантаженості закладів розміщення, а також при успішній участі в тендерах. Крім того, назва еко-готелю відкриває значні інвестиційні можливості для розвитку бізнесу. Для України дуже важливо задовольнити існуючий попит на екоготелі, які сьогодні є найпопулярнішими та мають великі перспективи на майбутнє.

3.2 Проблеми та рекомендації щодо розвитку еко-готелів в Україні

Одним із перспективних видів туризму сьогодні є екологічний. Останнім часом у світі зросла кількість прихильників екологічної діяльності. Подальший розвиток цього виду туризму пов'язаний із досить привабливими перспективами структурної перебудови економіки, що стимулює зростання інших галузей: транспорту, зв'язку, торгівлі, будівництва, сільського господарства, виробництва товарів масового споживання тощо. Популярність серед молоді та тих, хто веде активний спосіб життя, в тому числі студентів, які бажають відвідати цікаві місця, за умови економії. Любителями екотуризму є і літні люди.

Вони розглядають це з точки зору отримання рекреаційних послуг. Суть екотуризму полягає в організації відпочинку в екологічно чистих місцях, у тому числі на дикій природі. Цей вид туризму започаткований з метою вивчення та збереження навколишнього середовища та природних ресурсів. Ще однією метою екотуризму є привернення уваги людства до проблем охорони природи.

Екотуризм як новий вид економічної діяльності виділив окрему самостійну галузь бізнесу [17, с. 23].

Розвиток екологічного туризму в Україні стикається з екологічними, соціальними та економічними проблемами. Успішне вирішення цих завдань може визначити статус екотуризму як окремої галузі чи просто виду туристичних послуг. Особливим напрямком екологічного туризму є створення екологічних готелів. Основні відмінності еко-готелів від інших типів полягають у тому, що екологічні готелі розміщуються переважно в екологічно-чистих районах, функціонують за принципом гармонійного сусідства з природою, не забруднюючи навколишнє середовище продуктами життя туристів. Ці готелі розташовані здебільшого в західних і центральних регіонах України. Популярність екологічних готелів пов'язана з тим, що населення відчуває негативний вплив на навколишнє середовище і прагне його уникнути або принаймні мінімізувати. З кожним роком зростає важливість і значущість екологічного туризму в житті кожної людини, що, безумовно, породжує надію на перспективність його розвитку. Основними проблемами співіснування туризму та навколишнього середовища є:

- визначення пріоритетних напрямків розвитку;
- розрахунок антропогенного навантаження на природні території;
- планування туристичної діяльності на природних територіях;
- розселення прибережного туризму, кемпінгу тощо;
- регулювання туристичної діяльності в межах природно-заповідного фонду;
- екологічне виховання та виховання мандрівників;
- переробка та видалення відходів туризму з природних територій [17, с. 25].

Для вирішення зазначених проблем необхідно здійснити низку організаційних заходів у сфері природокористування, а саме:

- розробити нормативно-технічні та правові документи, що регламентують природо-охоронні витрати, необхідні для запобігання негативному впливу на екологічний стан територій рекреаційного характеру;
- встановити жорсткіші норми викидів транспортних засобів, промислових і комунальних об'єктів, які розташовані в рекреаційних зонах і поблизу, та запровадити систему заходів економічного контролю їх впливу на навколишнє середовище;
- вивчити всі витрати на природо-охоронні заходи, визначити джерела фінансування;
- започаткувати практику будівництва та введення в експлуатацію установок комплексної екологічної утилізації.

Щоб туризм зберіг статус стійкості, організатори, місцеві громади, самі туристи повинні:

- популяризувати ідею рівності всіх культур серед туристів і місцевого населення;
- туристичні компанії повинні інформувати мандрівників про культуру, традиції, рекомендовані способи поведінки в місцях призначення (ці заходи актуальні не тільки для туристів, які подорожують країнами Азії чи Африки, але й для тих, хто подорожує різними регіонами України);
- пропагувати ідею відродження місцевих ремесел і традицій, гордості за культуру рідного краю;
- залучення місцевих жителів до туристичної індустрії, сприяння створенню малого бізнесу;
- облік та охорона пам'яток історії, культури, пізнавального значення;
- прибуток від туризму повинен бути частиною місцевих бюджетів;
- надати місцевим жителям право вирішувати, які послуги пропонувати туристам і як представляти свою культуру.

Таким чином, окреслені проблеми розвитку екологічного туризму в Україні можуть бути вирішені шляхом залучення до цієї сфери малого та середнього бізнесу, вітчизняних та іноземних інвесторів. У зв'язку з цим

необхідно провести низку промоційних заходів, а саме: низку пільгових податків, зміну форми власності компаній туристичної сфери та пільгову інформаційну підтримку [7, с. 251].

Сьогодні сфера туризму та гостинності є однією з критично важливих напрямки досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). Гостинність належить до провідних галузей у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються. Зокрема, підсумковий документ Конференції ООН зі сталого розвитку, або P10+20, визначає туризм і гостинність як життєво важливі сфери, які можуть внести значний внесок у сталий розвиток. Він відіграє важливу роль у створенні робочих місць, викоріненні бідності, просуванні гендерної рівності та зміцненні мирних відносин у всьому світі, що сьогодні є надзвичайно актуальною проблемою. Гостинність (готель і ресторанний бізнес є невід'ємною частиною індустрії туризму, яка спрямована на задоволення потреб населення у подорожах та відпочинку проживання, харчування, транспортні та екскурсійні послуги.

З початку 2020 року представники туристичного та гостинного бізнесу потерпають від шкідливих наслідків пандемії COVID-19. Повномасштабна військова агресія Росії в 2022 рік завдав нищівного удару по ринку гостинності України. Щоб відновити економіку, бізнес в країні повинен працювати, і утримання бізнесу в умовах війни – складне і важливе завдання. Сфера гостинності, будучи невід'ємною частиною туристичного ринку, є одним із найперспективніших напрямів розвитку та відбудови національної економіки навіть в умовах воєнного часу. Проте дослідження визнають широкі теоретичні та прикладні проблеми, пов'язані з оцінкою впливу війни на ринок гостинності в Україні та необхідністю створення ефективних заходів для його відновлення та забезпечення подальшого сталого розвитку [7, с. 252].

Це може свідчити про те, що хоча обсяги послуг зменшилися, податки та зарплати сплачувалися з фінансових резервів компаній. У меншості залишилися ті підприємці, яким вдалося скоротити витрати – близько 5-10%. Лише 5% не відчули впливу війни на витрати. Майже всі опитані представники готельно-

ресторанного бізнесу відзначили зменшення прибутків через війну. Порівнюючи відповіді, можна відзначити, що готелі є більш вразливими до кризових труднощів, оскільки понад 40% готелів зазнали зменшення прибутку вдвічі.

Незважаючи на ризиковану та непередбачувану ситуацію в країні, український готельно-ресторанний бізнес намагається адаптуватися, виживати та навіть розвиватися. Тим не менш, сектор гостинності продовжує боротися з труднощами і має оптимістичні надії на поживлення своєї діяльності (згідно з відповідями на анкету). Зокрема, 41% респондентів очікують одужання протягом 2-3 років. Для подолання кризи готельно-ресторанна індустрія потребує підтримки з боку держави та маркетингових підходів до залучення клієнтів.

Через повномасштабну війну пропозиція готелів скоротилася. Росія окупувала частину української території на сході та півдні та знищила деякі об'єкти. За попередньою інформацією Української готельно-курортної асоціації, спільно з Київською школою економіки, пошкоджено або зруйновано щонайменше 10 готелів у Миколаївській, Чернігівській, Київській, Херсонській, Одеській областях та місті Маріуполь. Особливої уваги заслуговує робота готелів міжнародних брендів: такі заклади розміщення, розташовані у великих містах, здебільшого призупинили свою роботу; це можна пояснити політику та зовнішній менеджмент [4, с. 662].

Крім того, їхня клієнтура – іноземні туристи, які зараз уникають відвідування України. Найоптимальніша ситуація на заході України (це безпечніша частина країни). Ситуація на готельному ринку прямо пропорційна відносній безпеці регіону та віддаленості від лінії фронту на сході та півдні країни. Готелі на заході України показали вражаючу динаміку в березні та квітні, продемонструвавши рекордно високу завантаженість, спричинену міграцією людей переважно зі східних, південних та центральних регіонів. Деякі були транзитними гостями, які подорожували до інших країн; інші були внутрішньо переміщеними особами, які обрали своїм тимчасовим місцем

проживання Західну Україну. В результаті такі готелі досягли 100% заповненості. За даними Антоюка та Паралюша, банкготель у Львові та клубний готель Яремче в Івано-Франківській області з кінця лютого по квітень були заповнені на 100%. Прем'єр підтверджує, що були і є періоди, коли у Львові не було вільних номерів. За даними HotelMatrix, у березні середня завантаженість по Україні досягла 44%, у квітні – 38%, у травні – 33%. У готелях також розмістили міжнародних журналістів, представників міжнародних дипломатичних місій, посольств, волонтерських організацій і корпоративних клієнтів, які переїхали в безпечніші регіони в перші місяці повномасштабної війни. В даний час ситуація в готельному бізнесі знову змінюється. Внутрішньо переміщені особи, яких у перші місяці війни було близько 70% гостей, або повернулися додому, або виїхали за кордон [4, с. 663].

Таким чином, навіть готельні комплекси на заході країни зіткнулися зі зниженням наповнюваності. Наприклад, у вересні та жовтні 2022 року заповнюваність у Львові коливалася від 30% до 40%; в Івано-Франківській – 40%, у Закарпатській – 50%. У Києві та Одесі заповнюваність коливалася від 10% до 25%. Крім того, тривалість перебування скоротилася до 2-4 днів порівняно з 1-1,5 місяцями раніше. Низький рівень заповнюваності прогнозується до кінця 2022-початку 2023 року. Вищі показники може мати лише Закарпатська область через близькість до європейського кордону. Разом з тим, з початком війни змінилися умови готельно-ресторанного бізнесу, трансформувалися і послуги, що надаються в цій сфері.

Орієнтація на відновлення України та забезпечення її подальшого сталого розвитку є критично важливими аспектами ведення бізнесу в Україні сьогодні. Запорукою ефективного використання та додаткового залучення коштів на реабілітацію є врахування українською стороною контексту сталого розвитку та його цілей. ЗМІ, уряд та споживачі виявляють зростаючий інтерес до сталого розвитку та вимагають підвищення рівня активності в цій сфері. Таким чином, готельно-ресторанний бізнес все більше підкреслює власну роль у відновленні

країни, відзначає свою прихильність до сталого розвитку та інтегрує це у свої стратегічні плани.

За підсумками аналізу, навіть в умовах воєнного стану готельно-ресторанний бізнес намагається відновити свою діяльність; однак вона значно ускладнена активними бойовими діями на території України.

Тому в даному дослідженні пропонуються наступні рекомендації щодо можливих методів їх адаптації з метою післявоєнної відбудови України та забезпечення її подальшого сталого розвитку:

1. Проведення переговорів та подальша співпраця зі світовими готельними мережами. Важливо сьогодні почати такі переговори і запросити міжнародні готельні мережі прийти в Україну для побудови стратегії розвитку після війни. Дослідження підтверджує пропозиції Bernthal. Це пошукове дослідження означає, що стратегії співпраці дозволяють міжнародним мережам готелів конкурувати та успішно розвиватися на світових ринках. В умовах війни така співпраця може стати інструментом післявоєнного відновлення готельного бізнесу.

2. Створення вигідних умов для проживання іноземних громадян. Кобинець, Поляков та ін. зазначив, що приблизно 90% іноземців, які раніше приїжджали в Україну, зараз відмовляються через відчуття небезпеки (навіть у регіонах, де не ведуться активні бойові дії). Найоптимальніша ситуація на заході України (це безпечніша частина країни). Це потрібно демонструвати іноземцям при формуванні іміджу готелів.

3. Переформатування послуг. Сучасні готелі України мають типову структуру послуг і низьку спеціалізацію. Поряд із традиційними готелями повного циклу необхідно створювати мережу спеціалізованих із вузьким спектром послуг, орієнтованих на обслуговування певної категорії туристів. Як Баженова та ін. показали, що уряд повинен створювати спеціалізовані готелі з явною спеціалізацією на спортивному та оздоровчому туризмі.

4. Проведення широкомасштабної маркетингової кампанії на зовнішніх ринках. Така маркетингова кампанія дозволить Україні змінити своє сприйняття з місця війни на безпечне місце для подорожей.

5. Облік принципів соціально відповідального інвестування при здійсненні діяльності. Готельно-ресторанна індустрія серйозно загрожує навколишньому середовищу через масове споживання води, енергії та товарів короткочасного користування, а також захоронення необроблених і твердих відходів у різних кількостях. Якщо ці ресурси використовувати не за призначенням, вони матимуть негативний вплив на навколишнє середовище. Експертна організація зі сталого розвитку «Центр «Розвиток КСВ» створила перший Каталог внесків бізнесу у Перемогу України. Каталог містить алфавітний перелік компаній та опис їхніх випадків підтримки. Він пропонує досвід 314 компаній, серед яких 227 національних, 83 міжнародні та ще 4 кейси – бізнес-партнерства [3, с. 91].

До каталогу справ офіційно увійшли 23 компанії готельного та ресторанного бізнесу. На жаль, 23 підприємства готельно-ресторанного бізнесу – це вкрай мало. Це питання виникло ще до війни, але зараз, враховуючи дефіцит електроенергії в Україні та забруднення навколишнього середовища (внаслідок активних бойових дій та спричинених ними руйнувань), ця проблема потребує невідкладного вирішення. Таким чином, трансформація готельного та ресторанного бізнесу шляхом впровадження стійких практик у їхню діяльність допоможе їм отримати конкурентну перевагу та збільшити свою частку ринку за рахунок залучення клієнтів, стурбованих екологічною стійкістю. Крім того, уряд має запровадити стандарти зеленого будівництва при відновленні пошкоджених об'єктів або будівництві нових готелів, ресторанів і кафе у післявоєнний період.

6. Бути в курсі ринку. Це правило актуальне завжди, особливо під час кризи. Підприємства мають стати максимально мобільними та гнучкими, щоб адаптуватися до поточних умов та вимогливого часу. Менеджери готельного господарства повинні постійно стежити за переміщенням бойових зон і

реакцією споживачів на ситуацію. Це правило діяло ще під час пандемії COVID-19. Дослідження узгоджується з Філімоновим, який наголосив на важливості адаптивних навичок у готельному та ресторанному бізнесі під час криз.

Для опису поточного стану ринку гостинності України, визначення актуальних проблем та визначення підходів до подальшого розвитку в рамках дослідження були опитані респонденти з Києва, Сум, Чернігова, Дніпропетровська, Харкова, Полтави, Івано-Франківська, Львова, Тернополя, та Закарпатської обл. Результати свідчать, що протягом 2022 року майже 23% підприємств гостинності повністю припинили роботу, а 54% – частково. Крім того, 36% поступово змінили та адаптували свою бізнес-стратегію та ринкову стратегію. Більше половини представників сфери гостинності збільшили витрати приблизно на 20-50% і втратили прибуток більш ніж на 20% [3, с. 92].

Критичними наслідками повномасштабної війни для українського ринку гостинності є: порушення ланцюгів поставок, зниження купівельної спроможності клієнтів, зміни споживчого попиту, дефіцит окремих видів продукції, дефіцит персоналу і збитковості бізнесу. Підводячи підсумки, можна впевнено констатувати, що незважаючи на воєнний стан та активні бойові дії на території України, її ринок гостинності намагається відновити свій розвиток. Таким чином, дослідження дає відповідні рекомендації власникам бізнесу гостинності.

ВИСНОВОК

Число еко-готелів, які сьогодні надають свої послуги на туристичному ринку така велика, що можна говорити про формування цілої галузі. Однозначного трактування поняття «еко-готель» в даний час не існує. Одні готелі створюють умови, в яких сучасне життя повному обсязі та максимально нейтрально впроваджується в природне середовище, інші підприємства навмисно намагаються наблизити людину до первозданної природи та способу життя предків, у тому числі за допомогою відмови від благ цивілізації, створення зон вільних від Інтернету та електронних пристроїв. Але загалом усі вони покликані пов'язати людину з довкіллям, створити умови для гармонійного розвитку сучасного суспільства у форматі дбайливого ставлення до природи. Сьогодні в економіці різних країн світу спостерігається зростаюча роль сфери послуг, яка стає провідним сектором економіки та важливою сферою соціального та культурного життя.

В умовах зростаючого виснаження ресурсів планети та небагатьох державних програм, орієнтованих на використання енергоефективних систем і технологій, природа часто відповідає на наші хижі споживацькі інстинкти катастрофами та катаклізмами. І лише тоді ми починаємо думати про те, як захистити нашу довговічну планету від наших своживчих фантазій. Це стосується і готельного бізнесу. Окремо готелі не роблять істотного впливу на навколишнє середовище. Однак їх сукупний ефект може бути дуже марнотратним, споживаючи надто великі ресурси. За оцінками експертів, 75% впливу готелів на навколишнє середовище безпосередньо пов'язані з надмірним споживанням. Енергія, вода та відходи є трьома ключовими факторами впливу на навколишнє середовище. Зокрема, у готелях середньодобове споживання енергії на ліжко може становити близько 130 мДж. Готелі є потужними споживачами води. Було підраховано, що 100 гостей готелю класу люкс протягом 2 місяців споживатимуть воду в обсязі, якого вистачило б на 2 роки 100 міським сім'ям.

Було також встановлено, що готелі не тільки інтенсивно споживають енергію та воду, але й водночас виробляють відходи, що є одним із найбільш показових впливів на навколишнє середовище. У середньому готелі щодня виробляють понад 1 кг відходів на одного відвідувача. Також встановлено, що в середньому готель щодня викидає 20,6 кг вуглекислого газу. Загострення проблем гостинності викликало розвиток еко-готелів.

Екологічний готель – це екологічно сертифіковане розміщення, спрямоване на покращення навколишнього середовища шляхом мінімізації власного впливу на навколишнє середовище. Еко-готелі як інноваційна концепція гостинності володіють декількома ознаками, які відрізняють їх від звичайних готелів. Такі готелі залежать від середовища; вони екологічно стійкі та сприяють збереженню природи; вони забезпечені екологічно підготовленим персоналом; вони враховують особливості місцевої культури; і вони забезпечують економічну віддачу місцевим громадам. Крім того, екологічні готелі повинні дотримуватися суворих «зелених» правил, щоб гарантувати, що їхні гості залишаються в безпечних, нетоксичних та енерго-ефективних приміщеннях. Основними критеріями, яким повинні відповідати еко-готелі, є використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна або вітрова енергія; енергоефективне освітлення; переробка сірої води, що використовується на кухні, у лазні, пральні, саду та озелененні; системи повітрообміну; програми утилізації відходів; нетоксичні засоби для чищення та прання; постільна білизна з 100% органічної бавовни; номери для некурців; екологічні транспортні перевезення; органічне та місцеве харчування; невикористання одноразового посуду. Ще одним не менш важливим критерієм, на нашу думку, є використання екоматеріалів при будівництві еко-готелів. Обов'язковою умовою присвоєння їм статусу «еко-готель» має бути сертифікація готелів третьою стороною або компетентним органом держави, де вони розташовані.

Екологічна сертифікація – це система екологічного маркування туристичних закладів, спрямована на зменшення тиску об'єктів туристичної

діяльності на навколишнє середовище шляхом винагороди, заохочення та стимулювання корисних ініціатив та впровадження екологічних методів управління туризмом. Пропонуємо класифікувати існуючі екологічні сертифікати за такими ознаками: територія дії: міжнародні (ISO 14001, EMAS); Національний («ANAB» в Європейському Союзі); Регіональний («Блакитний ангел» у Німеччині); об'єкти: Сертифікація товарів («ANAB» в Європейському Союзі); Сертифікація послуг («Зелений глобус», «Блакитний прапор»); Змішаний (товари та послуги) (ISO 14001); кількість критеріїв. Сертифікуючи готелі та присвоєння їм статусу «еко», компетентні органи зазвичай застосовують різні критерії оцінки, які, як правило, описують їхній вплив, але не оцінюють саме довкілля. Це дискредитує суть зазначеного статусу щодо закладу гостинності, якщо він функціонує в антропогенно трансформованому міському середовищі.

Задовольняючи вимоги до екологічних послуг, екологічно орієнтовані готелі проводять власну екологічну політику щодо навколишнього середовища, яка завжди відповідає встановленим вимогам. Їх продуктивність відрізняється прямим і зворотнім зв'язком з гостями (надання екопослуг розміщення формування попиту на екопослуги) та прямим впливом на збереження навколишнього середовища через впровадження екологічної політики в практику їх функціонування. Однак вимоги, що пред'являються до навколишнього середовища, в якому розташований еко-готель, залишаються поза увагою. Такі готелі (в яких впроваджуються ресурсозберігаючі технології, враховуються екологічні вимоги та яким присвоєно екомаркування) можуть працювати у великих містах і місцях (наприклад, Radisson Blu 4* у Києві (сертифікація Green Key), Regent's Garden Hotel Paris в Парижі (сертифікат EC Ecolabel) Їхній внесок у збереження навколишнього середовища безсумнівний, але видається досить недоцільним присвоєння екостатусу тим, що знаходяться в середовищі, яке не відповідає екостандартам через забруднення навколишнього середовища транспортними засобами. і статичні джерела тощо.

На нашу думку, належним чином екологічні готелі – це ті, які відповідають вимогам екосервісів, що працюють у середовищі, яке відповідає екологічним вимогам, а їхня діяльність відповідає критеріям екологічної сертифікації. У цих готелях враховується прямий і зворотний зв'язок з гостями (надання екопослуг розміщення формування попиту на екопослуги) і прямий/зворотний зв'язок між готелем і навколишнім середовищем (вплив готелю на збереження навколишнього середовища через впровадження екологічної політики в практику), їх функціонування, екологічні вимоги, екологічна придатність до еко-вимог).

Поява такого типу готелів пов'язана з просуванням концепції відповідального туризму, що робить подорож туриста більш значимою та ще більш вигідною для приймаючої сторони. Ця концепція отримала поштовх після Кейптаунської конференції 2002 року з відповідального туризму в напрямках. У Декларації, підписаній представниками 20 країн-учасниць Конференції, окреслено дві головні цілі відповідального туризму: надання економічної вигоди місцевим жителям із покращенням їхнього добробуту та заохочення доброзичливих і уважних відносин між мандрівником і місцевою громадою.

У рамках реалізації цих цілей з'явилися соціоекологічні готелі. Вони розміщуються в населених пунктах, які потребують допомоги у вирішенні певних проблем (наприклад, забезпечення продовольчої безпеки як на місцевому, так і на регіональному рівнях), і, крім працевлаштування, пропонують послуги освіти та консультації (наприклад, у сфері сталого сільського господарства). Якщо екологічно спрямовані (-орієнтовані) і належним чином екологічні готелі здебільшого акцентують увагу на впровадженні ресурсозберігаючих технологій та мінімізації їх впливу на навколишнє середовище, то соціально-екологічні готелі, окрім вищезазначених питань, зосереджуються на просуванні зовнішньо орієнтованих компаній, які мають особливе значення до місцевої громади.

Екологічні готелі призначені для вирішення завдань раціонального економічного та екологічного функціонування закладів розміщення. Еко-готель ми трактуємо як екологічно сертифіковане житло, яке спрямоване на покращення навколишнього середовища шляхом мінімізації власного впливу на навколишнє середовище та розташоване на екологічно чистій території. У контексті «еко-готелю» слід розрізняти екологічно орієнтовані, власне екологічні та соціоекологічні готелі. Для успішної роботи еко-готелю необхідна наявність трьох складових: природна територія, екологічна сертифікація незалежної третьої сторони та збалансована екологічна політика закладу гостинності.

Подальший розвиток індустрії еко-готелів є перспективним напрямком для країни, оскільки на її території є велика кількість земельних ділянок, придатних для будівництва еко-готелів; територія області слабо індустріалізована; є достатня кількість закладів для підготовки фахівців гостинності; іноземні інвестиції в готельну індустрію мають тенденцію до зростання, як і вимоги вітчизняних та іноземних туристів до еко-готелів тощо. На жаль, ці очевидні плюси ще не використовуються в повній мірі.

Серед найважливіших факторів, які впливатимуть на реалізацію екологічних ініціатив у готельному бізнесі, є фінансова економія. Це особливо зрозуміло готельним компаніям, які діють на висококонкурентному ринку, де вартість енергії, води та відходів є дуже збитковою. Готельні оператори, які здатні максимізувати свою ефективність, стануть більш економічно раціональними, ніж їхні конкуренти. Свої сучасні завдання науковці, які досліджують у сфері еко-готельної індустрії, вбачають у невідкладній розробці універсальної схеми екологічної сертифікації та формуванні механізмів реалізації зелених ініціатив у малих, середніх і великих компаніях гостинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адажіо. Київ: що таке екоготель? URL: <https://www.adagio-hostel.com.ua/uk/адажіо-київ-що-таке-екоготель/> (дата звернення: 04.06.2023).
2. В Україні зростає попит на екоготелі. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/328187/v-ukrayini-zrostaye-popyt-na-ekogoteli> (дата звернення: 12.05.2023).
3. Завідна Л. Д. Аналіз, проблеми та перспективи розвитку готельного господарства в Україні. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова, 2015. Т. 20. Вип. 3. С. 91-95.
4. Загорянська О. Л. Оцінка конкурентоспроможності екологічних готелів у сучасних умовах господарювання. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 662-668.
5. Звенигородський В. В. Туристський потенціал України у розвитку міжнародного туризму. Інноваційні моделі розвитку туристичної інфраструктури України. Буковинське та світове старообрядництво: історія, культура, туризм: Матеріали Міжнар. наук.-практич. конференції. (Чернівці, 23–24 вересня 2006 р.). Ч. I. Чернівці, 2006. С. 85–89
6. Коробейникова Я.С., Юрас Ю.І. Моделювання обсягів утворення твердих побутових відходів в туристичних дестинаціях. Екологічна безпека та збалансоване природокористування. 2017. № 1. С. 129–133.
7. Лозова О. А., Мамотенко Д. Ю. Сучасний розвиток готельного господарства в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. 2017. Вип. 185. С. 251-259.
8. Матвійчук Л. Ю., Тищук І. В. Регіональні особливості поширення зеленого туризму в Україні. Економічні науки. Сер. Регіональна економіка. Зб. наук. праць. Луцьк, 2014. Вип. 11 (43). С. 149–157.

9. Офіційний сайт міжнародної організації «Green key». URL: <https://www.greenkey.global> (дата звернення: 11.04.2023).
10. Офіційний сайт Міжнародної організації з питань продовольства та сільського господарства при ООН. URL: <http://www.fao.org/save-food/en> (дата звернення: 22.05.2023).
11. Паньків Н. С., Гунько В. М. Вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток екоготелів як інноваційної концепції готельності. Науковий вісник НЛТУ України, 2017. Вип. 27(3). С. 108–112.
12. Паук О. Є. Інноваційні напрями розвитку готельного господарства України: екологізація засобів розміщення. Науковий вісник НЛТУ України. 2016. Вип. 26. 2. С. 29-32.
13. Полянничко О. В., Катоніна Т. В. Екологізація готельно-рестораної сфери в Україні. Туристичний бізнес: сучасні тренди та стратегії розвитку: Матеріали Міжнар. наук.-практич. Інтернет-конференції (м. Київ, 16 березня 2018 р.). Київ: КНЕУ, 2018. С. 160–163.
14. Презентація міжнародної екологічної сертифікації готелів та курортів «Green Key» («Зелений Ключ»). URL: <http://csrjournal.com/2844-prezentaciya-mizhnarodnoyi-ekologichnoyi-sertifikaciyi-goteliv-ta-kurortiv-green-key-zelenij-klyuch.html> (дата звернення: 27.05.2023).
15. Присяжнюк Н. І. Економічна доцільність використання геліосистем на базі готелю (на прикладі ПАТ «Прем'єр Палац», м. Київ). 2015. Том 21, №1. С. 177-181.
16. Пушка О. С., Тіхонова Д. Ю. Розвиток сучасних еко-тенденцій у готельних господарствах міста Києва. «Young Scientist». 2017. № 4 (44). Р. 739-742.
17. Собкевич О.В., Шевченко А.В., Михайличенко К.М. та ін. Реальний сектор економіки України: пріоритети розвитку в умовах зміни вектора економічної політики: аналіт. доп. К. : НІСД, 2017. 40 с.

18. У Сновянці офіційно відкрився екоготель «ШишкінNN». URL: https://www.cult.gov.ua/news/u_snovjanci_oficijno_vidkrivsja_eko_otel_shishkinn_foto/2012-07-03-3771 (дата звернення: 18.05.2023).
19. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 02.06.2023).
20. Чому Еко? Екосадиби «Мезон Бланш». URL: <http://maison-blanche.com.ua/?q=ua/chomu-eco> (дата звернення: 03.04.2023)
21. Шувар Н. М., Закалик Г. М., Удуд І. Р. Перспективи розвитку екоготелів в Україні: економічний і психологічний аспекти. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 502-508
22. Andrianova J. Environmental Technologies in the Sphere of Hospitality / J. Andrianova. URL: <http://knoema.ru/tbocwag/gdpby-country-1980-2015?country=World> (дата звернення: 11.05.2023).
23. Alejandro García-Pozo, Jose-Luis Sánchez-Ollero, Miriam Ons-Cappa. ECO-innovation and economic crisis: a comparative analysis of environmental good practices and labour productivity in the Spanish hotel industry. *Journal of Cleaner Production* Volume 138, Part 1, 2016, P. 131-138. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.01.011> (дата звернення: 23.04.2023).
24. Boiko V. Determinants of development of small and medium enterprises in the region of Kherson. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2017. Vol. 3. No. 2. P. 22–29. URL: www.are-journal.com. (дата звернення: 19.05.2023).
25. Boiko V., Kwilinski A., Misiuk M., Boiko L. Competitive advantages of wholesale markets of agricultural products as a type of entrepreneurial activity: the experience of Ukraine and Poland. *Economic Annals-XXI*. 2019. 175(1-2). Pp. 68-72.
26. Jurigová Z., Tučková Z., Kuncová M. Economic sustainability as a future phenomenon: moving towards a sustainable hotel industry. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2016. 6(1). P. 103–112.. (дата звернення: 09.03.2023).

27. Kliment Arnudov, Simona Martinoska. Eco hotels as a prerogative for the future tourism offer of OHRID1. (2019). P. 53-69. URL: <https://uklo.edu.mk/filemanager/HORIZONTI%202019/Serijska%20A%20br%2023/p04.pdf> (дата звернення: 15.05.2023).
28. Kyrylov Y., Thompson S., Hranovska V., Krykunova V. The World Trends of Organic Production and Consumption. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2018. Vol. 40. № 4. P. 514-530 URL: <https://doi.org/10.15544/mts.2018.46> (дата звернення: 8.06.2023).
29. Map of all the Green Key sites in the world. URL : <https://www.greenkey.global/> (дата звернення: 11.05.2023).
30. Maria-del-Mar Alonso-Almeida, Alfredo Rocafort and Fernando Borrajo. Shedding Light on Eco-Innovation in Tourism: A Critical Analysis. Sustainability 2016, 8. URL: <https://doi.org/10.3390/su8121262> (дата звернення: 27.04.2023).
31. World Economic Outlook (WEO). IMF. 2016. April. URL: <http://knoema.ru/tboswag/gdp-by-country-1980-2015?country=World> (дата звернення: 22.05.2023).
32. Semenova V. Ecological Management. Kyiv: "Knowledge" Publishers, 2016. 236 p.
33. Ottman J.A. Green Marketing: Opportunity for Innovation / J. A. Ottman, W.R. Reilly. USA.: Booksurge LLC, 2016. 288 p.
34. Zinovchuk N. V. Ecological Marketing /N. V. Zinovchuk, A. V. Rashchenko. Zhytomyr: Publishing House at the Zhytomyr Ivan Franko State University, 2015. 190 p.
35. Bohdanowicz P. Environmental Attitudes: Greening the Business, Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly. European Hoteliers. 2015. P. 188-204.
36. Bohdanowicz P. Environmental Awareness and Initiatives in the Swedish and Polish Hotel Industries - Survey Results. International Journal of Hospitality Management. 2016. No 4. P. 662-668.

37. Ecological Certification in Tourism. Yemeljanova M. A. Actual Problems of Geography and Geo-Ecology. 2011. No 2. URL: <http://geoeko.mrsu.ru/2011-2/Index.htm> (дата звернення: 22.05.2023).
38. Eco Hotel. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Eco_hotel (дата звернення: 05.05.2023).